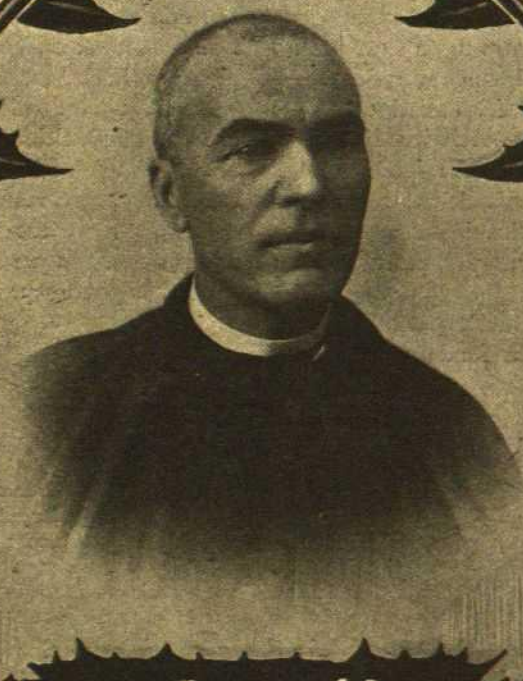

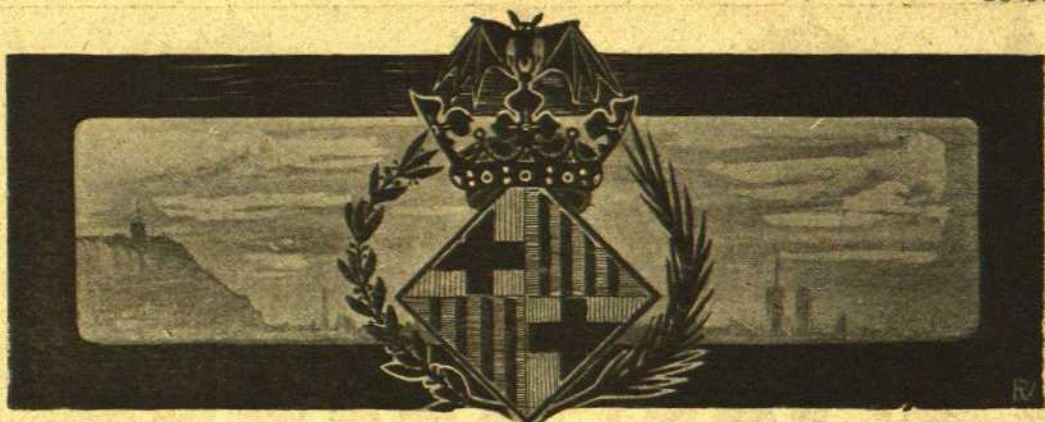
!CU-CUT!

19 JUNY 1902 - ANY I N: 25

MOSSEN JACINTO VERDAQUER

A. P. Virella
1982

EL NOSTRE HOMENATGE

Ben humil es, enfront del grandíós homenatge que ha dedicat tot Catalunya al eminent poeta, el que li endressa ¡Cu-cut!, però ni per humil es menys sentit, ni per humil l'ha de refusar desde la Gloria de que gosa, l'ànima de Mossen Jacinto Verdaguer, tota humilitat y senzillesa.

¡Cu-cut! va adherirse coralment al greu dolor manifestat per tota la terra catalana ab motiu de la mort del insigne cantor de las sevas glorias y de la seva fé, assistint tots els seus redactors al acte del enterro y dipositant una corona sobre la tomba del il·lustre autor de «L'Atlántida,» a quinas demostracions de condol hi afegeix la publicació del present número extraordinari dedicat a honrar la seva memoria.

Peró aquestas manifestacions exteriors son poch, comparadas ab la fonda pena que'ns

aclapara. La mort del il·lustre Verdaguer constitueix pera nosaltres un dolor quina intensitat en va tractarem de transparentar. Com a cataláns hem perdut la més l·legítima gloria de Catalunya; com a escriptors modestíssims que som, al mestre insigne del qui tant aprenquem; com a homes a un amic que'ns estimá sense falsia, com sense falsia el corresponguerem nosaltres: amichs d'ell forem en las sevas penas, amichs en las sevas glorias.

¡Al Cel siga l'eminent poeta quinas virtuts el feren mereixedor de la gloria eterna, com el seu geni l'en feu de la mortal! ¡En pau descansin las sevas venerables despallas demunt de las que plora tota la patria, en la que viurá tant com ella perduri, la memoria del més gran dels poetes que l'ha enaltida!

LA REDACCIÓ

La mort del Imortal

OSSEN Cinto ha mort! Dos meses feya, dia per dia, que Catalunya havia rebut la fonda punyida que li va causar la mort del eminent patrici Dr. Robert, quan la ferida, que ni

temps havia tingut de comensarse a cloure, va enfondirse terriblement ab una nova desgracia tan immensa, tan de sentir, tan aclaparadora com aquella.

La mort va soprar al Dr. Robert anant de traïdor; al il·lustre Verdaguer se l'ha endut després de revol-

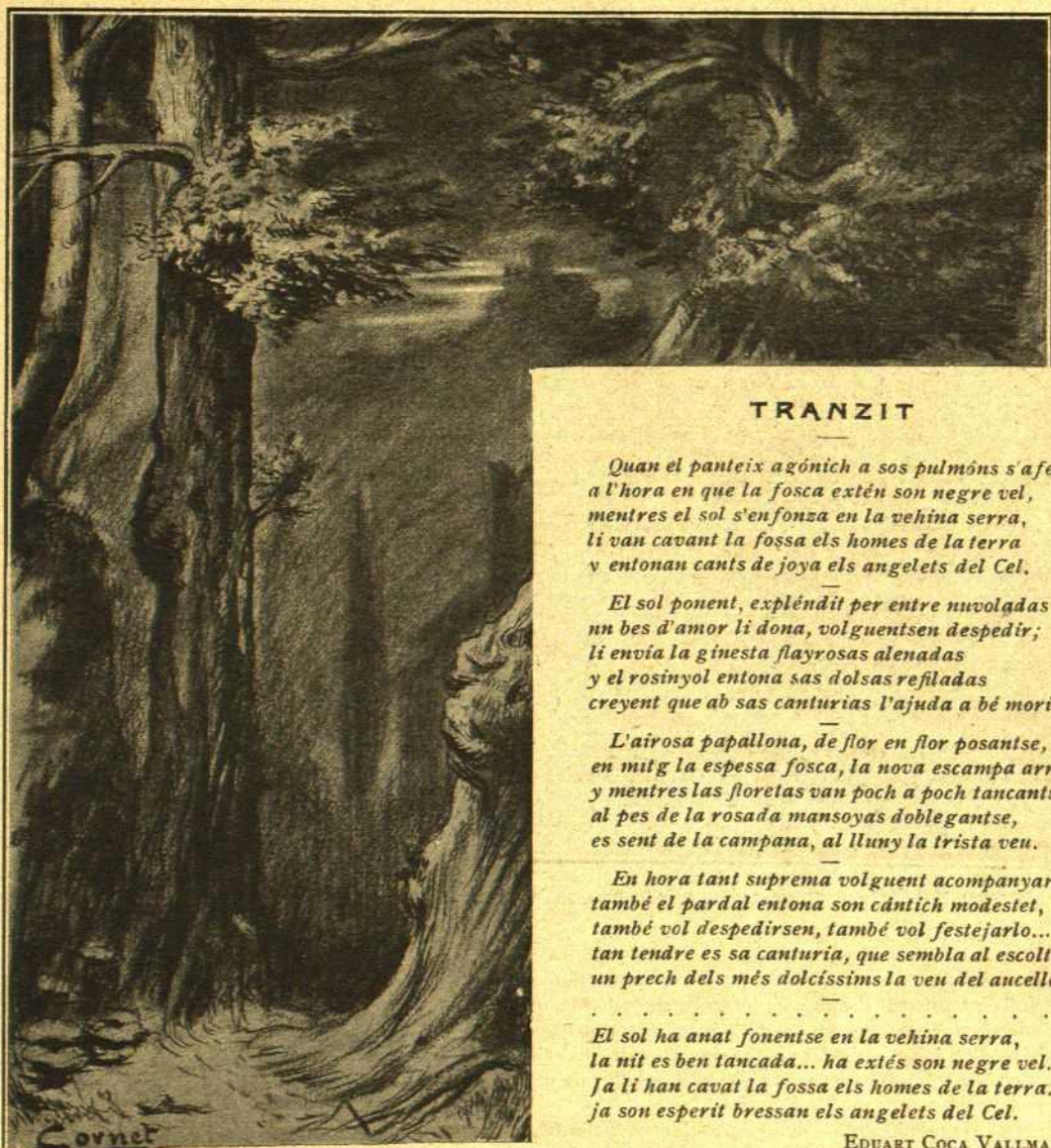
tar a la vora tres mesos pel seu llit de dolor. Però ni la sorpresa de la fi del apóstol va fer en realitat més dolorosa la seva pèrdua de lo que ho hauria sigut en altras circumstancies, ni la fi del poeta, per de tème que fos, l'ha feta menos terrible.

L'un y l'altre's plora Catalunya ab demostracions de un dol com may hagués sentit; per un igual plany la patria la mort del esforsat campió dels seus ideals y la del genial cantor de las sevas glorias.

El dia 10 del corrent mes a dos quarts de sis de la tarda passá a millor vida a la «Quinta Juana» de Vallvidrera, l'eminent Verdaguer.

No havia transcorregut mitja hora encara, que la noticia ja's sabia a Barcelona y anava de boca en boca tot pesant de cor en cor ab tota la feixugor de la tristesa que produia. A la nit ja corria per tot Catalunya; l'endemá per tot Espanya y per tot Europa.

Arreu consternava igualment; propis y estranys la rebíen ab exclamacions de dolor immens perque si tan

TRANZIT

*Quan el panteix agònich a sos pulmóns s'aferra,
a l'hora en que la fosca extén son negre vel,
mentres el sol s'enfonza en la vehina serra,
li van cavant la fossa els homes de la terra
v entonan cants de joia els angelets del Cel.*

*El sol ponent, espléndit per entre nuvoladas
un bes d'amor li dona, volguentsen despedir;
li envia la ginesta flayrosas alenadas
y el rosinyol entona sas dolsas refiladas
creyent que ab sas canturias l'ajuda a bé morir.*

*L'airosa papallona, de flor en flor posantse,
en mitg la espessa fosca, la nova escampa arren,
y mentres las floretas van poch a poch tancantse
al pes de la rosada mansoyas doblegantse,
es sent de la campana, al lluny la trista veu.*

*En hora tant suprema volguent acompanyarlo,
també el pardal entona son càntich modestet,
també vol despedirsen, també vol festejarlo...
tan tendre es sa canturia, que sembla al escoltarlo,
un prech dels més dolcíssims la veu del auellet.*

*El sol ha anat fonentse en la vehina serra,
la nit es ben tancada... ha extés son negre vel...
Ja li han cavat la fossa els homes de la terra...
ja son esperit bressan els angelets del Cel.*

EDUART COCA VALLMAJOR

gran pèrdua afectava directament a Catalunya, no podia deixar de ser sensible allà ahont caigués, donchs a tot arreu havian arribat las vibracions de la inspirada lira de Mossen Cinto y la fama de las sevas virtuts meritissimas.

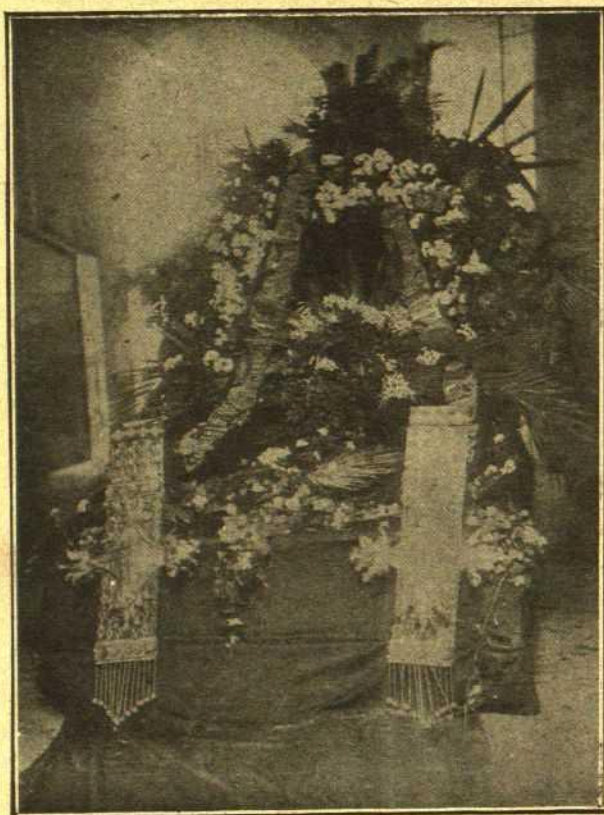
En aquella hermosa fondalada de Vallvidrera per la que anys enrera el genial poeta cercava inspiracions pel seu poema dedicat a Santa Eulària, desitjós de trobarhi "si no son rastre esborrat cent y una vegadas, una ginestera o una mata de farigola que hagués fressat sa blanca vesta, o una pedra del viarany que hagués besat sos peus adorables;" en aquella afrau encantada ahont hi há un rossinyol per cada arbre y una canturia per cada flor, desde allí va volar al cel el poeta insigne despedintlo ab sos raigs el sol moridor y rebent las alenadas del alterós Montserrat, trono y altar de la Verge catalana, font d'inspiracions pera l'es-

tre del místich y amor dels seus amors puríssims.

Durant las horas en que'l cadavre del eximí Verdàguer va estar exposat a la capella fúnebre instalada en el Saló de Cent, una interminable currúa de gent en la que gairebé hi figuravan tots els barcelonins, va desfilar per davant d'aquellas venerables despullas a rendilshi un tribut com cap altre, per lo sentit, pugui haver motivat la mort d'un home.

La expressió de fonda pena y de dolor intens que's reflectia en els rostres d'aquella multitud heterogènia, perque totas las classes socials hi tenian nutridíssima representació, era més marcada, més manifesta pels qui coneixiam la historia detallada dels triomfs literaris del gran poeta y'ns recordavam en aquells moments que era allí mateix, en aquell històrich clòque'l nom den Verdàguer va ressonar per primera vegada en la festa dels Jochs Florals; que allí s'hi va

LA CORONA DEL AJUNTAMENT

(Construïda per la Casa Santamaria)

presentar lluint l'airosa barretina a recollir la primera branca de llorer guanyada en la poètica palestra; que allí fou ungit per l'eminent Mistral com a poeta excels; que allí fou obert el plech que contenia'l nom del èpich insigne, autor del grandió poema que l'ha immortalisat, quinas primeras estrofas, vibrants, esculturals y robustas foren llegidas allí, desde ahont váren recorre en poch temps tota la Europa.

Peró quan la manifestació del dol popular va esclatar ab tota la seva forsa, adquirint el caràcter de magnificència elegíaca, va ser en l'acte del enterrament del cadávre del eximi poeta.

Aquella glorificació, aquell apoteosis, digne dels Deus, quedará en la historia com a document probatori del poder del geni.

¡Un geni colossal com el den Verdaguer calia pera aplegar darrera la seva carrossa mortuoria, units per un dolor mateix, als elements de tot un poble, que de comú están separats per las més oposadas divergencias de caràcter polítich, religiós y social!

Tot Catalunya, tot Barcelona va deixar de banda en aquells instants las passións, las miserias que son patrimoni dels homes, tributant a la memoria den Verdaguer els honors de que era digne, y donant una garantía de que'l seu recort será perdurable, mal no fos sinó per anar involucrat ab el d'aquella grandiloqüent manifestació del día 13, que no n'ha tingut ni potser ne tindrà altra de pariona.

Descansin en pau las despallas venerables del més gran dels poetas que ha tingut Catalunya; dormin l'etern son dintre'l cor d'aquella roca, tomba digna de la magnificència del númen del inspirat cantor de la naturalesa, asperó de la montanya, res-

patller de la nostra gran capital, del *Alcides gegantí* de la qu'es aquella *os de sos ossos*, segons expressió del ilustre Verdaguer en la primera estrofa de la seva magistral "Oda a Barcelona".

Despedimlo nosaltres també el cadavre del eminent catalá, tot conservant la seva memoria en el fons de l'ànima, ab las paraulas ab que va despedirlo el poble de Barcelona en l'acte del sepeli, pels llavis del diputat Rusiñol, un dels campions de la causa de Catalunya.

Diguém com 'ell: "¡Adeu gran poeta! ¡Adeu cantor de las glorias de nostra terra!"

A LA MEMORIA DE VEROAGUER

(PERPETUINA)

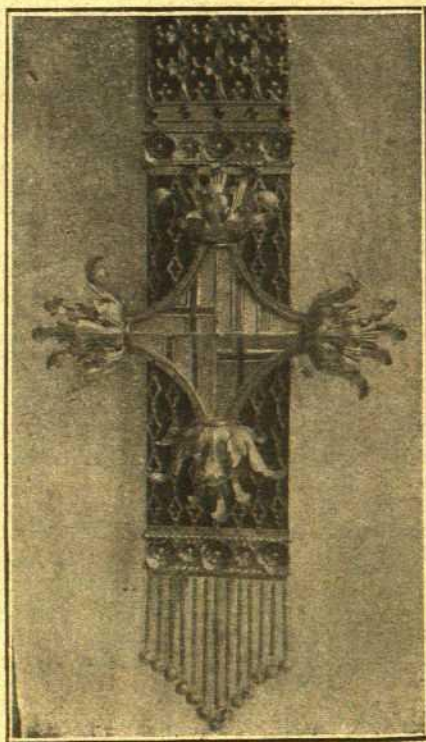
Ploréu, poetas de Catalunya,
ploréu, poetas de tot el mon,
que ahir baixava cap a la posta
el sol espléndit del Canigó.

Las aus sospencn sos cants festosos,
la melangia s'extén arreu...
els clergues resan y'l poble passa
com un torrent.

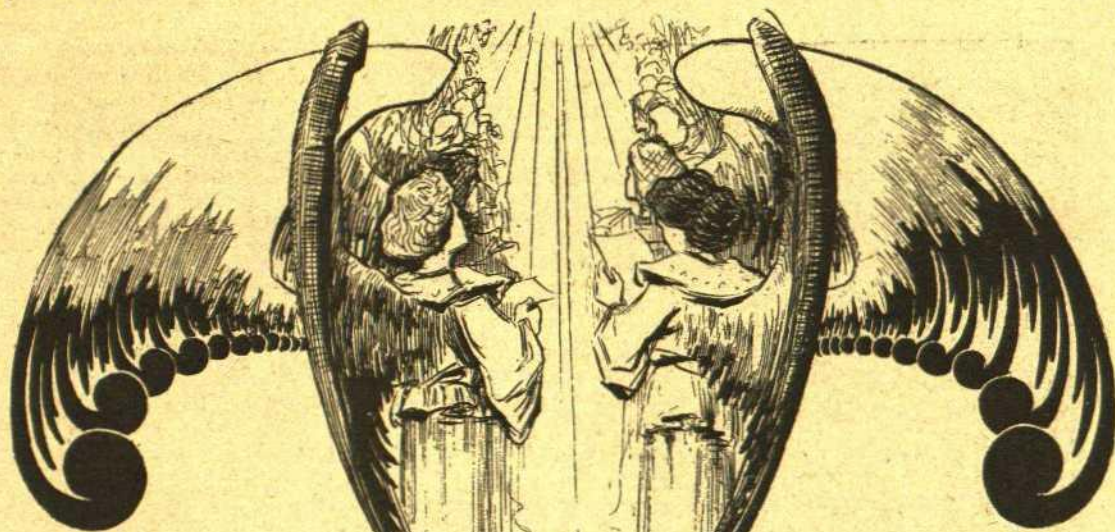
La veu potenta de la campana
la nova escampa del nostre dol...

ploréu, poetas de Catalunya,
ploréu, poetas de tot el mon.

J. NOVELLAS DE MOLINS

Detall de la llassada

LA MORT DEL ESCOLÀ

(Tal com era abans de posarla en música el mestre Nicolau)

A Montserrat tot plora,
tot plora d'ahí ensà,
que allí a la Escolania,
s'es mort un escolà.
La Escolania, oh Verge,
n'es vostre colomar:
á aquell que ahí us cantava
¿qui avuy no'l plorará?

En caixa blanquinosa
mirau qué hermós està,
n'apar un lliri d'aygua
que acaban de trencar.
Te'l violí violí á l'esquerra,
que solfa tocar,
lo violí á la esquerra
l'arquet á l'altra ma.

Sos companys de còbra
lo duen á enterrar.
Lo rossinyol salmeja,
salmeja més enllà;
quan veu la Escolania,
calla per escoltar.
Lo cant de les absoltes
comensan d'entonar;
lo primer vers que entonan
del cel sembla baixar,
lo segon vers que cantan
se posan á plorar.
Lo mestre de la còbra
los aconorta en va,
les fonts ja son rieres,
y les rieres mar.

Oh patges de la Verge,
be teniu de plorar,
al que millor cantava
venint de soterrar.
Los monjos també ploran,
sols canta un ermità,
sentint cantar los Angels
y ab ells lo nou germà,
aucell d'ales overtes
que cap al cel se'n va.

Mentre ell canta pels ayres,
lo violí sonà.

JACINTO VERDAGUER PBR.

LA MORT DEL POETA

A la memoria de Mossen Cinto

(Calcada sobre la seva poesia
La mort del escolà)

Tot plora á Catalunya,
tot plora d'ahí ensà,
perque'l seu gran poeta
acaba de finir.
El gran poeta, oh Patria,
que més gloria't doná.
A aquell que ahí't cantava
¿qui avuy no'l plorard?

Dintre negrenca caixa,
miréulo com està;
n'apar un tronc de roure
que acaban d'aterrar.
Vesteix l'humil llureya
del frare franciscà;
si no es el Sant seràfich
tothom prou li pendrà.

Devots y compatricis
lo duen a enterrar.
L'afrau de Vallvidrera
que trista que's quedà!
Els rossinyols salmejan
per qui's pogué mestrar.
El poble, las absoltes,
comensa d'entonar,
el primer vers que entona
quina tristesa fa!
al segon vers que canta
tothom trenca a plorar.
No cal aconortarlo
perque conort no hi há,
las fonts ja son rieras
y las rieras mar.

Oh patria catalana
bé tens de que plorar,
al qui millor't cantava
venint de soterrar!
Com tot el mon el plora
el Cel sols pot cantar,
hi cantan sants y ángels
y ab ells el nou germà,
aucell d'alas overtas
que cap al Cel sen va.

Al cant que fa pels aires
la patria hi respondrà

MANEL FOLCH TORRES

VERDAGUER

poeta místich

No l'hem perdut al poeta dels *Idilis* els que, gracias a Deu, tenim fé y esperansa. La obra de Verdaguer es tan eterra com l'objecte que la inspirava, y ls cants religiosos que, desde *La Volada de l'ánima*, premiada en els Jochs Florals de 1865, fins a las *Flors de Maria*, ha escrit Mossen Cinto, son tan vivents y lliures de las marchadoras rufacas del temps, com ho es la Essencia Infinita de Deu Etern que va inspirarlos.

Tota obra humana té defectes, tot lo que es fill del enteniment o enginy d'un sér finit y limitat, té de tindre quelcóm d'imperfecció forrosa. Els diamants y perlas finas se distingeixen de las falsas, entre altras cosas, per las herbas, punts obscurs y taquetes que en las darreras els fabricants no acostuman a posarhi. El sol té tacas, y l'espectroscopi solar que'ns ha dat a conèixer las ratllas de Fraunhöfster es un aparell estimat pels sabis astròlechs. En l'obra inmensa, genial y senzilla de Verdaguer, tot té la categoria justa y escayenta. En el *Canigó* canta a una montanya, bressol d'un reyalme; en *L'Atlántida* canta a un mon desaparegut y un altre que renaix; en *Sant Francesch* canta a un Sant, boig d'amor de Jesucrist y que seguí al peu de la lletra'l proverbí de que un boig ne fa cent, sinó que'l *Poverello* d'Assís ne feu milers y fins milions, desde'l sigle XIII fins al nostre. Però las montanyas, els realmes, els mons y fins els Sants, tenen defectes propis de llurs condicions, de sers temporals que s'esvaneixen un día o altre. En els *Idilis* y *Lo somni de Sant Joan*, Verdaguer canta a Deu y com que Ell no té defectes, sinó que es la plenitut absoluta de tota perfecció *in actu*, com diuen els teòlechs, resulta que l'obra de poesia mística de Mossen Verdaguer ni té defectes, ni's pot esvanir ab el temps ni ab las mudansas que'l gust literari de las épocas sofreix al vaivé de las passions humanas.

La personalitat de Verdaguer, poeta místich, creyém que's confón y identifica ab la de la mateixa Divinitat que obrí tan de bat a bat els rosers de son Cor amorosíssim pera que hi entrés un home. Tot lo perfet y excelent que

tenen las criaturas es d'ó participat del Creador (sense que això s'ia ensenyar la cúa del diable del panteisme); Verdaguer, mostrant en versos inspiradíssims l'amor, l'unió y perfecció de Deu, es, entenentho bé, el mateix Esperit de Deu que parla ab llenguatge humà als desterrats fills d'Eva. La sublimitat de las Sagradas Páginas bíblicas tots sabem que no ho es humana; l'Esperit Sant la dictá a homes de carn y ossos com

cerdot de Folgarolas, es obra d'inspiració divina y no humana, que l'art, la ficció y l'enginy del home son impotents pera produirla y que mentres el mon siga mon y en la mateixa *Ciutat de Deu*, els comprensors omplerts del *lumen gloria* cantarán eternament llurs esparsas inspiradas.

ARTHUR MASRIERA

Ciudad Real 12 de Juny 1902

IMPRESIÓ ARTÍSTICA

Nostre Amo a «Quinta Juana»

nosaltres y David cantá'l *Miserere* y'ls llahors del Altíssim ab mots humans; Job plorá'l dolor més íntim, lsafas reptá als fills d'Israel y Jeremías entoná'l cànich elegíach a las disorts de Jerusalém, no ab inspiració n'ideas propias, sinó ab las que Deu els hi posá als llavis, encara que fos abans cremántelshi ab una brasa de foch.

Si a Verdaguer no l'ha purificat Deu cremantli la boca ab foch material, prou l'ha purificat ab la flama de las tribulacions del cos y l'esperit ab que vol regalar a las ánimas enlairadas y escullidas. Mossen Cinto estigué aprop d'una estable en sa naixensa y no ha estat gaire lluny del Calvari en sa mort. Betlém y'l Gólgota si no l'hàn vist néixer y morir, prou li han tet ombra en molts diadas amargas de sa vida.

No volém dir ab tot això que'ls llibres de Mossen Cinto sían obra sobrenatural y que tingan que ser declarats llibres Canónichs per l'Esglesia. Tampoch son llibres canónichs els versos y prosa de Santa Teresa y Sant Joan de la Creu y son bons germáns dels de Mossen Cinto. Volém dir que l'obra del humil sa-

UNA LLÀGRIMA

a la memoria del gran Verdaguer

Del arbre de la fe jamay perduda,
per eix cantor sublim, nova brancada
va tornar a florir, mes ja es caiguda...
¡La flama del gran geni es apagada!

Sos últims cants d'amor son per María
sadollantla de llirs, clavells y rosas;
per Ella es el seu cor; sa poesia
fins a n'Ella arribá en notas melosas.

Mes del geni eminent, la mort traidora
la testa ja ha abatut; ja l'home insigne
no es d'aquet mon; ja Catalunya plora
la pèrdua del que fou son fill més digne.

Preguéem a Deu pel rey de la poesia
que avuy del mon dels vius la mort allunya,
y pensém que si ahir l'home moría,
el llegat de sas flors ¡*Flors de María!*
florirá sempre més a Catalunya.

RICART FORGA CLARÀ

La "Oda a Barcelona" de Mossen Verdaguer

UN AUTOGRAFO

Eillo

POTSER una de las poesías de més historia de Mossen Jacinto Verdaguer es la seva hermosíssima "Oda a Barcelona", que no reproduim per ser de tothom coneguda y pel motiu també d'haver sigut repartits per l'Ajuntament ara fa pocs dies, als barcelonins que varen anar a la capella ardent a visitar el cadavre de Mossen Cinto, 25,000 exemplars que sobravant de la edició de 100,000 feta per l'Ajuntament en 1883, després de obtenir als Jochs Florals de Barcelona el premi ofert per la "Revista Literaria".

Ab tot, la fama de que justament disfruta tan magistral composició, farà d'interés alguns detalls que donarém sobre la matèixa y que reproduirém de la edició que de l'"Oda a Barcelona" va publicar la revista

"L'Atlántida" en 1896. Son aquets:

"Aquesta Oda, afortunada entre totes las poesías de Mossen Cinto, fou reproduïda per la *Revista Literaria*, maig de de 1887; pel *Semanario de Mataró*, 24 juny; *El Ampurdán*, 7 juliol; *La Veu de Montserrat*, 10 juny; *Las provincias*, de Valencia y per altres periódichs. La traduï al francès D. Joan Vilarrasa; al rumà, el professor de llengües Joan Daup. D. Joan Baradat ne publicà una traducció en prosa castellana en *El Comercio*, de Manila, 8 novembre 1883, y fou publicada en fascicle apart en vers castellà ab l'original al costat, precedida d'una sentida lletra al autor, per D. Francisco Mas y Otzet, en la impremta "La Oceanía Española" de Manila.

D. Joseph Carulla n'estampà la primera traducció castellana en *La Civilización*.

A més nostres compatricis d'aquella ciutat enviaren al autor una magnífica corona d'argent batut, que li fou entregada'l vespre del 3 de desembre de 1884, per

*Quasi a la roca inaperta
puet sobre cada mar,
iorn en sa font regalada
la sanoh del obigat d'ort.*

*De men d'atos a men vomen
al sentirte regalar,
truh la set de tes meyer
ample d'abi de la mar.*

Jaume Verdaguer i Vilà

una nombrosa comissió d'artistas y escriptors catalanistas, acompanyant la persona que, havent rebuda la joia de mans dels mateixos donadors, ne fou portadora. Mossen Cinto, reconeixentse indigne de tal corona, la anà a portar a la Verge de Montserrat, donantne compte *Als catalans de Filipinas* ab eixos mots que trassém de la poesia que ab aquet títol els envià:

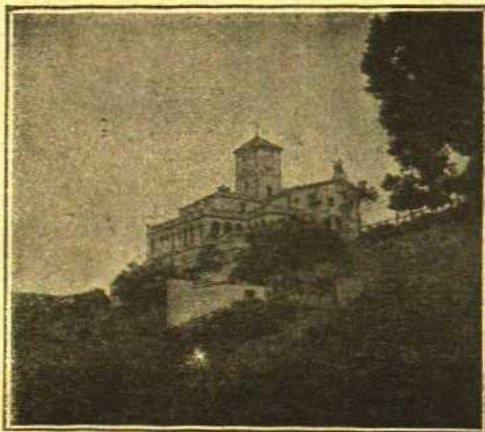
*Sol l'endemà pujava, y a peu, aquesta serra,
y posant a sos peus lo rich present,
diguí a la Verge Santa:— Reyna de nostra terra,
vostres fills vos la envian d'Orient.*

El premi extraordinari y doble que obtingué aqueixa oda es el que li concedí l'Excm. Ajuntament de Barcelona presidit per l'inolvidable Rius y Taulet, acordant en sessió de 8 de maig de 1883 ferne una edició de 100.000 exemplars y en consistori de 19 del mateix mes, regalarli una gran medalla d'or.

No es sols de premis y de llorsers la cullita que donà a Mossen Cinto la "Oda a Barcelona," també li feu un gran servey, que no volém deixar de consignar.

Durant l'estiu de 1884 seguí adelerat el Pirineu, tantost per Fransa, tantost per Espanya, estudiant sa llegenda "Canigó". Un matí, al dirigir-se a la blanca y hermosa montanya de Fontargent, els *duaniers* francesos, que no estavan fets a veure als graves *pretres* enfilarse tant d'aire per aquelles garrotxas, caigueren en la sospita de si seria un revolucionari disfressat de capellà que anés a secundar per aquell cantó el moviment que esclatava llavors a Badajoz. L'aturaren y sense fer cas de sas excusas el dugueren a la vila d'Aulus. El *sergent* li demanà la cédula y no'n tenia, lo que feu créixer la gravesospita. Els ensenyà els documents eclesiàstichs, mes com eran en llatí no n'entengueren un mot y nò soltaren la presa. Allavors es recordà de que duya entre las llicencias una "Oda a Barcelona":—Miréu, els digué: ¿aqueix retrato no es el meu?—L'inspeccionaren bé y hageren de dir que sí. Els ajudà a llegir el títol y primeras ratllas de l'"Oda" y afegí:—Donchs jo soch l'autor d'aqueixa poesia, Mossen Jacinto Verdaguer, y no un mossen disfressat sino l'legítim y veritable. L'Ajuntament de Barcelona, llegiuho vosàltres mateixos, ha fet estampar aqueixa oda meua; no ho hauria pas fet si jo fos un revolucionari o un home dolent y n'ha impresos 100.000 exemplars que'm valen per 100.000 passaports.—El *sergent*, convensut per tan senzill argument, li demanà mil *perdons* y'l deixà volar a son plaer per las alturas pirenaicas.

«QUINTA JUANA»

Casa de Vallvidrera ahont va morir Mossen Cinto
(Fot. de Planells)

El gran poeta épich

El genial Pereda va dir en una de las sevas obras que'l gran Verdaguer era l'únich poeta épich que tenia Espanya.

Y no li mancavan motius pera fer semblant afirmació. En una época de fatal decadencia pera la literatura castellana; en un temps en que'ls poetas castelláns confonían — com segueixen ara confonent — la inspiració ab la rimbombancia, l'armonía ab la cantarella, el vigor ab las frases llampants, buidas de tot sentit, s'aixecava potent la colossal figura del nostre Mossen Cinto, llensant al aire en la llengua de la nostra terra aquells cants sublímss que constitueixen "L'Atlántida", aquellss notas ara virils, ara tendres, aquellss posadas plenas de color y d'energía ab que cantava en la seva llegenda "Canigó" las amargors del odi o'ls encisos dels cors enamorats, la desesperació dels vensuts o l'alegría dels vencedors en la guerra, el terratrémol dels combats o las dolsors de la vida monástica.

Tot aixó ho cantava Mossen Verdaguer en un llenguatge vigorós, pintoresch, castís, altament literari, sense cargolaments de frase ni enlluernaments de dicció, cercant sempre la forma més gráfica y senzilla. No necessitava trampas pera resultar grandióss.

Per aixó la seva aparició al camp de la literatura havia de cridar poderosament l'atenció de las personas veritablement ilustradas que cercan en la poesia quelcom més que fochs d'artifici.

Ferreny com a bon pagés, sobri y prácticch com a bon catalá, genial com a gran poeta que era, no se n'hauria accontentat may Mossen Cinto de la fraseologia ampulosa tradicional en la literatura castellana. Y ab tot y endevinar-se en las sevas primeras produccions que la seva cultura intelectual se l'havia feta en bona part assaborint las obras mestres dels poetas castelláns del sigle d'or, ben aviat desapareixen dels seus escrits els indicis de tota influencia extranya y's dibuixa y pren cos la personalitat del geni.

En "L'Atlántida", l'obra que més enlaire ha colocat el seu nom, encara deixa endevinar las fonts en que ha begut de jove. Y consti que no volém discutir els mérits de tan colossal producció, sino senyalar una circumstancia, insignificant si's vol, però que no deu ser passada per alt, sobretot si's té en compte que'l ferne esment no ha de rebaixar en lo més mínim la fama del ilustre poeta a qui tots plorém.

Peró si en "L'Atlántida" s'hi notan encara influencias extranyas, en "Canigó" ja casi no se n'hi veu rastre de cap mena. Els que diuen que Mossen Cinto ha estat sempre un poeta a la castellana, donan probas de malconéixer las sevas obras.

Obríulo'l "Canigó". Obríulo y empreneune la lectura.

Ab son germá, lo comte de Cerdanya,
com áliga que a l'áliga acompanya,
devalla Tallaterro de Canigó un matí...

¿L'heu vista may en cap poeta castellá una sobrietat com aquesta? No, no es possible, no n'hi há cap que, al según dels versos transcrits, s'hagués contentat ab aquella senzilla comparansa. A tots se'ls hauria acudit posarhi algún calificatiu o epítet rimbombant. Pel cap més baix las dugas áligas ab que compara'l poeta al comte de Cerdanya y al seu germá, haurían sigut *magestuosas*. Ab lo qual la frase hauria perdut la seva expontaneitat y, per consegüent, l'expressió hauria resultat molt més páfida. En cambi tal com la va escriure Mossén Cinto, la seva mateixa senzillesa li dona relleu y forsa.]

La qualitat de produir grans efectes ab escassetat de recursos, la posseia en Verdaguer en un grau sorprenent. Fins en las sevas composicions més senzillas resultava grandióss; fins en las

poesias d'aire més modest s'hi endevinava al cantor sublim de "L'Atlántida". Recordeu sino "L'Emigrant", ab el seu perfum d'esgarriosa melangia; "El gegant y la captiva", ab la seva simbólica expressió; "El pare Falgás", ab la seva tendresa rústega y la seva senzillesa ferrenya.

Peró la facultat que més intensament posseïa Mossen Cinto era la de pintar els espectacles grandiosos, els tenòmens colossals de la naturalesa, las lluitas imponents de l'humanitat.

¿Quí pot oblidarla un cop llegida aquella sublim introducció de "L'Atlántida"? ¿Quí la pot oblidar aquella topada de las duas naus enemigas que s'abrahonan al mitg del mar, sota la volta inmensa del cel y sobre las negrors del abisme?

Ab cruixidera y gemegor s'aferran com espatlludas torres que s'aterran trinçant ab sa caiguda un bosch de pins; y entre ays, cridoria y alarit salvatge, ressona'l crit feréstech d'abordatge y cent destrals rosegan com mastins.

A la lluita carnívora y feresa barreja sos lladruchs nova tempesta, congriada a garbí sobtadament, y revincladas onas s'arrestellan demunt las naus, que cruixen y s'estellan com un canyar dins esverat torrent.

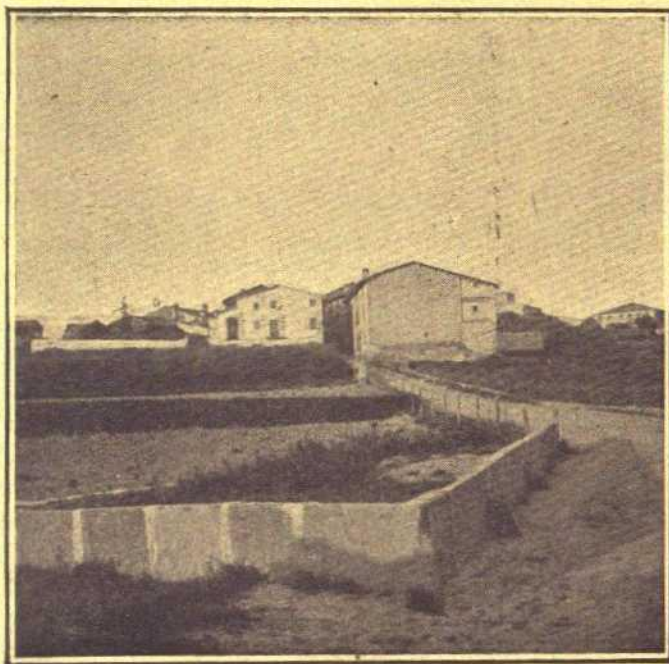
La visió es justa y presentada ab senzillesa. Per aixó's queda gravada ab tanta força al cervell del lector, com s'hi quedan aquelles grandiloqüents estrofes de l'*Oda a Barcelona*, en que'l poeta profetisava vint anys enrera la gegantina creixensa de la nostra ciutat.

FOLGAROLAS

Casa ahont va neixer Mossen Cinto

FOLGAROLAS

Vista del poble

L'alt Tibidabo, roure que sos plansons domina, es la superba acrópolis que vetlla la ciutat; l'agut Moncada un ferro de llansa gegantina que una nissaga d'héroes clavada allí ha deixat.

Ells s'ian, ells, els termes eterns de tos aixamples dels rónechs murs a trossos, fesne present al mar, ahont d'un port sens mida serán els brassos amples que'l pujan ab sos boscos de naus empresonar.

Junyits besar voldrian tos peus ab sas onades, esclaus de ta grandesa, Besós y Llobregat, y ser de tos reductes, troneras avensadas, els pits de Catalunya, Montseny y Montserrat.

Als que diuen que la musa épica de Mossen Cinto s'abeurava tan sols en las deus de la llegenda o de l'istoria dels temps passats, se'ls pot donar a llegir l'*Oda a Barcelona*. ¡Quin esperit més modern hi batega en els seus alexandrins!... Bé ho era'l poeta d'amant de la tradició, però aixó no'l privava de sentir ab tota intensitat la vida contemporania y d'exclamar devant dels murs que cinglavan Barcelona, privantla de créixer: "Dels rónechs murs a trossos, fesne present al mar".

Y perque la sentia la vida moderna, ab las sevas títanicas lluitas, va poguer protetisar la colossal transformació, el prodigiós aixamplament de la Barcelona contemporania:

Aqueix esbart de pobles que viuen en la costa son ninfas catalanas que't venen a abraçar, gavinas blanquinosas que'l vent del sigle acosta perque ab tas alas d'àliga las portis a volar.

LA BARRETINA

CANSÓ DEL ÚLTIM BARRETINAYRE DE FRANSA

que obtingué la Englantina en los Jochs Florals de 1880

Oh bandera, catalana,
abrigans fins a morir!

Quan a Olot jo l'aprenia
mon ofici dava pler,
cada poble abont floria
me semblava un claveller.
Mos clavells y roses veres
jo planti en exes riberes,
eran ¡ay! jardins les eres
y jo n'era el jardiner.

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me dinen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Com la flor de la magrana,
esqueya al bosc y al jardí,
los més vells la duyan plana,
los més joves de garbí;
los mariners de Marsella
se coronavan ab ella,
era en Nàpols flor vermella,
en Génova coral fi.

Só barretinayre, etc.

Catalana es exa terra,
los vilatges catalans,
catalá lo pla y la serra,
francesos los habitants.
Canigó de blanca vesta
diu:—No entench la parla

[aquesta,—
lo Pirineu li contesta:
—Ni'ls d'assí son com avans.—

Só barretinayre, etc.

Catalunya, patria dolça,
cóm se perden tes costums,
lo de casa se t'empolsa
y ab lo d'altres te presums:
tas cansóns les oblidares,
ta castells los aterrares,
en les flors del hort dels pares
ja no hi troba'l fill perfums!

Só barretinayre, etc.

Si no venen pas de Fransa
ja los trajos no son bells,
cada moda ton or llansa
per vestirte d'oripells.
Tu també't tornas francesa,
Barcelona la comtesa,
la corona si t'han presa
tu al encant vens tos joyells.

Só barretinayre, etc.

Ja ton poble, Catalunya,
fins oblida ton parlar,
y a algun fill quan se't allunya
se'l coneix pel renegar;
se t'estrenyen les fronteres,
se t'esquexan las banderes,
ulls q'ie't veren gran com eras
¿qué iarán sinó plorar?

Só barretinayre, etc.

Quan te'n vajas, barretina,
de Conflent y Vallespir,
com pel Maig la clavellina
¿no hi tornarás a florir?
Mes si fuiga de terra plana,
quédats en la montanyana;
oh, bandera catalana,
abrigans fins a morir.

Só barretinayre, etc.

Mon ofici es mort a Fransa
y en Espanya morirà;
si no servan exa usansa
Vich, lo Camp y l'Ampurdá.
Si s'en vá d'exos paratges,
en tirals y romiatges,
ja ningú dirá als veynatges:
—Allí passa un catalá!

Só barretinayre, etc.

Les barretines vermelles
y'l carmesí mocador,
eran un camp de roselles
mogut pel vent del amor.
N'ha passada la tempesta
y sols una que altra'n resta;
lo temps m'ha gelat la testa
y axò m'ha gelat lo cor!

Só barretinayre, etc.

Lo meu fill vol altre ofici
més que sia lo del camp;
puig aqueix nos du al hospici
la botiga avuy tancám.
Adeu Prats, adeu Cerdanya
ab mes roses de montanya
jome'n vaiga mori a Espanya
que es morir plegar lo ram!

Fuy barretinayre
mes ¡ay! ja no'n só,
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

JACINTO VERDAGUER PRE.

El somni que enclouen aqueixos versos ja es una realitat feta y dita. Ja s'hi abraça Barcelona ab els pobles de la costa... Y si ab algún l'abracada no es encara complerta, hi encaixa com volentlo fer seguir pera formar un sol tot, pera constituir la ciutat inmensa del pervenir concebuda pel geni.

Després de llegir l'*Oda a Barcelona*, queda pàlida qualsevol composició dels nostres poetas, però no hi quedan las superbas estrofas de tants y tants altres cants patriòtics com va crear el mateix Verdaguer.

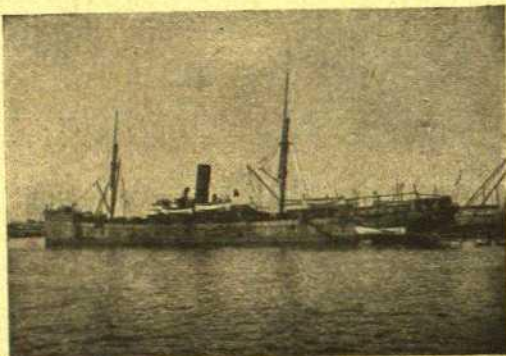
Y es que en Verdaguer, quan se tractava de gravar ab trets fondos y enérgichs, se sostenia sempre a la mateixa altura, potser a més altura de la que havia conseguit ab els seus may prou alabats cants místichs. Hermosas son y aclaparadoras de grandiositat las estrofas de "Jesús als pecadors", però tan aclaparadoras y tan hermosas son las de "El pas d'Anibal" de la llegenda "Canigó" y las de "El Farell" del seu llibre "Patria".

Dels Pirineus si trobo, poch ample la barrera,
a mas locomotoras hi faig obrir portell;
a Barcelona, en brassos li porto'l riu Noguera,
com duya no fa gaire el Segre al pla d'Urgell.
Ja ab torres no coronó, el front de cada serra;
faig dels coltells aixadas per conrear la terra;
per mon pahís, si hi torna el monstre de la guerra,
els cors d'acer que cria son el millor castell.

Com a bon cristià que era, Mossen Cinto estimava més las dolsors de la pau que'ls clams de la guerra. Però aixó no vol dir que al descriure las lluitas y els combats, deixés de ferho ab l'ardiment d'un veritable guerrer apassionat y fort. Y es que'ls combats y las lluitas que cantava eran els del Cristianisme contra'ls infidels y els de Catalunya contra'ls seus enemichs. Veu aquí perquè en unas composicions hi versava tot el perfum de la seva fe sincera y en altrás el del seu esperit patriòtic. No heu de fer més que llegir "La batalla de Lepant" o "Els vigatans" pera notarho.

A arrencar la Creu d'Europa
venen quatrecentas naus;

EL «CIUDAD CONDAL»

Vapor ahont va acabar «L'Atlántida»

FOLGAROLAS

Iglesia del poble

si avuy no escornà la lluna
¿qué'n vol fer Deu de sos llamps?

Diu el poeta inflammat d'ira santa en la primera de las esmentadas composicions. En cambi en la segona, l'ira's converteix en una rústega concisió que encomana a qui llegeix tot l'entusiasme dels combatents.

Els rochs cauen a ruixadas,
el més petit com el puny,
qui'l veu voleyar ja tomba,
qui gema ja ha rebut.

Ab quina febra s'hi tiran!
¡La destrallassa com gruny!
avesada a estendre roures
com bocineja'ls saúchs!
Si algú gosa a treure l'eina,
veu voleyar eina y puny,
qui no esquitlla a corre-cuyta
ni té temps de dir Jesús.

Peró ¿qué'n treuríam de seguir copiant si no'n tindríam prou ab centenars de planas? En las poesías de Mossen Cinto, y especialment las épicas, no hi há may gens de gram. Son plantas ufanasas en las que no ha pogut ferhi créa cap malura. Per aixó viurán sempre, tant com mon será mon y Catalunya tingui conciencia de sí mateixa.

J. MORATÓ

CRISANTEMA

Avuy que plorém ta ausencia,
la flor més bella's marceix;
mes las Flors del teu Calvari,
florirán eternament!

JOAN B. ALEMANY Y BORRÁS

CANIGÓ.

ELECTE RAMOS ARBOR ALTA

(Dibuix den Llaverias)

Mossen Verdaguer excursionista

o hi há cap excursionista que hagi tret tan partit dels viatges y excursions, com Mossen Jascinto Verdaguer.

Desde la nota a tall de Baedeker de l'“Excursió al alt Pallars” llegida en sessió del 9 de mars de 1894 en l'“Associació Catalanista d'Excursions científicas”, fins a la grandiloqüent, homérica, de “La Atlántida” y “Canigó,” descriu las encontradas que visita usant una gama de colors riquíssima, domi-

descriu las particularitats del terror d'una manera escultural, intraduïble, portant talment al lector pels cimals alterosos dels Pirineus, per la riallera plana de Vich, o per la Judea estéril y pedregosa.

Tant era el cantor de la Naturalesa, que no fa gayre, el 12 de janer d'aquest any, al llegir en la “Real Academia de Buenas Letras” el “Recort necrológich d'en Rubió y Ors”, ab una felicíssima comparació de la vinguda de la primavera, observada per ell tantas vegadas a la Plana de Vich, demostra l'influència de l'aparició de las poesías firmadas ab el pseudónim del “Gaiter del Llobregat” y diu:

“¿Vos heu escaygut may a montanya y en alguna masia emboscada quan apunta la primavera? La endolada merla, aucell que per ser lo primer de cantar anomenan en la Guilleria l'aucell solitari, desde un xaragall fa sentir tot plegat son xiulet de flociol de pastor; sa cançó es ben curta, no té mes que dues o

LA GLEVA

Vista del poble

nant-hi sempre l'amor a Deu, a Catalunya y a la Naturalesa.

Son innombrables las excursions que havia fetas; mes no tracto pas de catalogarlas, per que aixó no conduiria a res. Sa vida ha sigut una excursió contínua, ja pels turons y ermitas de la terra, ja per las planas y estepas d'Europa, ja per l'imensitat de l'Oceá; y lo que encisa en ell, es l'observació minuciosa de las bellas que fins als esperits gens vulgars quedarian amagadas y la concepció colossal del pensador enlayrat, tot a la vegada.

Poeta *per sé* y educat en plena naturalesa, entenía el murmurí dels rius, la remor de las onadas y'l cant dels aucells; sorprenia el misteri dels avenchs y del fons dels estanys, penetrant-hi ab mirada d'áliga y fantasía somniadora, com raig de llum subtil, lliscant sobtat entre las tenebras. Ab ajuda d'un vocabulari riquíssim, que farà d'ell el clàssich per excelencia,

tres notes; mes no triga a respondrelí'l cucut, dihent a veus altes lo seu nom desde'ls arbres que borronan. Tot seguit l'alosà, l'aucell de Sant Francesch, com si vingués de sentir la seva lliçó espiritual, se'n puja, se'n puja cel amunt cantant a Deu son himne del matí. Les intrépides orenetes no trigan a arribar de son llarch viatge, y joyoses de tornar a llurs nius y de reveure ses rodalies anyorades, començan frisosas ses anades y vingudes, ses corredisses, dances y giravots de balladora esbojarrada. Lo pinsá piteja en la corona; lo pigot assahina en la roureda, y la perdiu escotreja en l'aubaga, cercant entre les farigoles un recó per niar; y allí baix, al peu de la font murmuriosa, entre la verdissa y lo bosch, lo rossinyol assaja sa primera cançó, la mes bonica que'ls hòmens jayl podem sentir en aquesta vall de llágrimas.”

“Veuse aquí un simil del primaveral desvetllament dels aucells de la nostra renadina *Gaya Ciencia*, Al

MOSSÉN CINTO, ESTUDIANT

primer espignet de la dolça cornamusa del Gayter del Llobregat, respongué ab un alegre repicó lo Tamboriner del Fluviá, allí dalt, entre'ls fajolars d'Olot. Més avall, en la ciutat de Girona, l'erudit D. Claudi Girbal publicá un volúm de poesíes ab lo títol de "Trovador del Onyar", etc.

Aquet era Mossen Cinto, com li deyam tots ab una familiaritat que entranya encara més veneració. Poeta sempre, de profunditat de concepte, justesa de frase, ab un cor gran, noble, sense rancunia catalá fins al moll de l'os, bosquerol com el rossinyol, entonava unas passadas dolcíssimas que arriban a l'ànima del més excéptich.

Per aixó quan s'agafa un llibre seu ahont descriu una excursió, se'l segueix ab interès sempre creixent, per que tot anant pel món, un no's troba solzament turista nómada, espectador de panoramas, ciutats y ruinas que's descapdellan rápidamente devant seu, sinó que's sent inondat per una poesia apacible que aconhorta y calma l'esperit.

Mes las excursions de Mossen Cinto solen tenir algun altre objecte. Si en "La ermita del Mont" es folklorista meritíssim, especialment al descriure las caramellas, quadro vibrant de vida y plé d'erudició, en el "Dietari d'un pelegrí a Terra Santa" vessa a dolls l'arrobament místich, que fa d'ell el primer escriptor del mon en son género, de l'epoca present. Admira'l fervor religiós de que está posseït, expresantlo ab un candor d'àngel, que li fa dir:

"Per mí, humil cigala dels boscos de Catalunya, grillet que aprenguí á cantar entre'ls terroços de la Plana de Vich, demaní la benedicció per mes pobres cançons y la gracia de saber beure la poesia, una gota que sia, en la sagrada font del Cor de Jesús, ahon ell begué la més alta que s'ha escrit sobre la terra".

Es inútil fer constar com brolla de totas sas excursions la nota patriótica, perque es l'enamorat de Catalunya y quan no la cantava directament en las valentas estrofas dels seus poemas y diversas poesías referents als Pirineus, al Montseny, etc., l'exhala melangiosa com sospir sortit del fons del cor, al trobar-se lluny d'aquí. En las notas de viatge que titula "A vol d'aucell", al trobar-se devant dels Alps, exclama:

"¡Catalunya estimada! ¡cóm me persegeix ta hermosa imatge per tot arreu, y cóm les montanyes més altes d'Europa me fan pensar ab les teves, y cóm les primeres belleses de la creació, me fan anyorar y estimar tes inestimables belleses! ¡Oh Montserrat, Montjuich, Montseny y Canigó! jo us veig passar, un darre-
ra l'altre, davant mos ulls, que ploran d'anyorament, y vostre dols recort s'uneix á la calitja per distraurens

de la enlluernadora vista del Gungfrau, vestit de glas, y del Montblanch, coronat de neus eternes, que aguayta per damunt de totes les serres vehines, com un pastor que vetlla son blanch remat que blarqueja entre la boyra".

Els seus llibres d'excursions son no mes:

"Excursions y viatges", aplech fet pel bó den Matheu, demanant a Mossen Cinto permís per publicar el volúm al presentarli imprés. Conté:

Primer.—L'"Excursió al alt Pallars", publicada en el volúm VIII (any 1884) de las "Memorias de l'associació catalanista d'Excursions científicas" ahont descriu Castellbó, Rubió, Salloria, Vall de Cardós, Esterri y Alós; y aumentada ab "L'aplech de Mongarre" (carta dirigida a Mossen Jaume Collell).

Segón.—"Recorts de la Costa d'Àfrica", que comprén la descripció de la

ta espanyola, de Barcelona fins a Cádiz, Tánger, Alger, Blidab, Philippe-Ville y Constantina.

Tercer.—"A vol d'aucell". Apuntacions d'un viatge al Centre y Nort d'Europa; fetxadas respectivament a Lió, Ginebra, Maguncia, Rhin avall, Colonia, Berlín, de Berlín a Russia, Russia, Sant Petesburg, Bèlgica, Paris, Montmartre, sortint de París.

Y quart.—"La ermita del Mont", que tracta de Sous y Nostra Senyora del Mont, "Roca Pastora", descripció d'una tempestat y del cap-vespre, y las Caramellas.

LA GLEVA

Vista del Santuari

SANT FRANCESCH S'HI MORIA

Obtingué la Viola d'or y d'argent als Jochs Florals de Barcelona de 1874.

I

La plana de Vich
diu que'n trau florida
des que Sant Francesch
l'amor hi predica,
l'amor de Jesús,
l'amor de Maria.
Tan dolços amors
lo cor li ferian;
sortint de poblat,
pels boscos sospira;
per boscos y camps
que semblan d'Umbria.
Mon Dieu y mon tot
per aquell qui us tinga;
Mon Dieu y mon tot
que dolça es la vida!
Més dolça es la mort
si d'amor moria!—
Cada mot que diu,
auçells responian:
—Ay dolços amors,
ay flors sens espina!
Tot pregant, pregant,
d'amor defallia:
los braços en creu,
la ullada esmortida,
sembla un serafi
que al Cel tornaria.
Lo troba un pagès
dessota una alzina;
duya un canteret:
de beure'l convidà.
Quan s'es retornat,
Sant Francesch sospira:
—Pagès, bon pagès,
digàume per vida,
gesta aygua d'hon és,
que tant me delita?
—N'es aygua del Pon
de vora la via.
—Si és aygua del Pon,
lo Pon és de vida,
que ja'ls meus amors
l'haurán benehida.—
Y'ls auçells del bosch
ab gran melodia:
—Ay dolços amors,
ay flor de la vida!

II

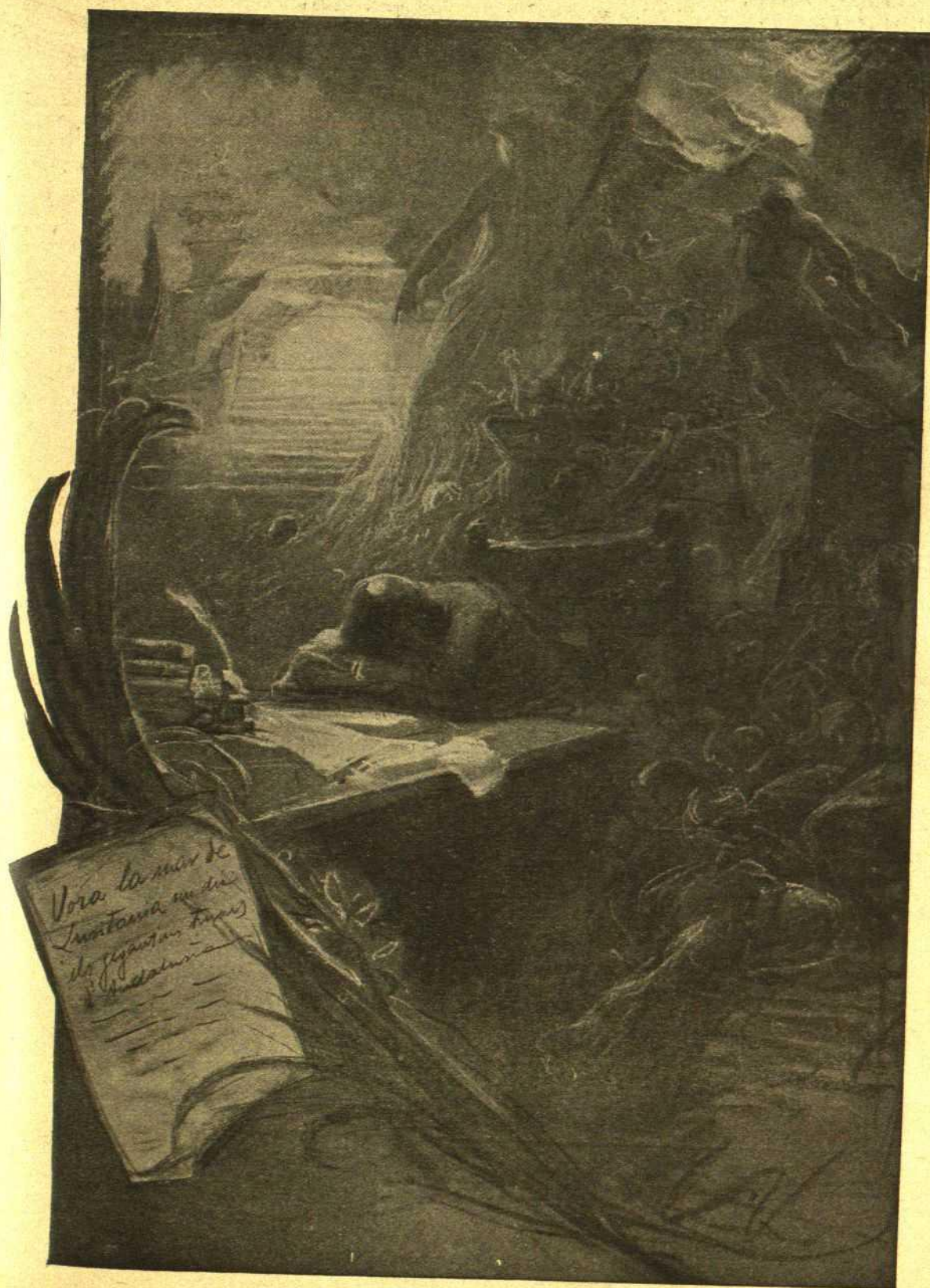
Abont caygué'l Sant,
ara hi há una hermita:

la de Sant Francesch,
Francesch s'hi moria.
De tantes que'n té
n'es la més antiga.
Un àngel d'amor
hi canta y rellia,
de la hermita al Pou,
al Pou de la vida:
n'es àngel de nit,
rossinyol de dia,
quan canta més dolç
no falta qui ho diga,
que és la veu del Sant
encara escoltivila:
—Vigatàns, veniu
à l'aygua de vida:
per la set d'amor
de milló'n tenia,
que'n son quatre fonts
mes quatre ferides.—
Vigatàns, anemhi;
puix s'anyoraria,
que'ls frares no hi són
a cantar matines,
ni hi venen a aplech
la gent que hi venian.
Jardí de virtuts,
dolça patria mia,
claveller del cel,
com t'has desflorida!
Serafi encarnat,
ma terra us estima:
quan del Cel estant
benehiu la hermita,
benehiu los fills
dels que l'han bastida,
la ciutat de Vich,
sos camps y masies,
que si'ls benehiu
tot reffloria,
y ab los rossinyols
d'aquexes verdices
cantarem pel mon
eix cant de delícies:
Ay dolços amors,
Jesús y Maria,
qui al cor vos tindrá
—indrà'l cel en vida!

JACINTO VERDAGUER, PRRE.

— A. de Riquer —

LA CONCEPCIO DE L'ATLANTIDA

"*Dietari d'un pelegrí a Terra Santa*", ab las descripcions respectives de la sortida de Barcelona, bocas del Nil, Port-Said, ruta de Jaffa, Jaffa, ruta de Lydda, de Jerusalém, anada al Jordá, Sant Sabas, sortida de Sant Sabas, Bethleem, Hebron, Jerusalém (la setmana Santa), Emmaús, Sant Joan en la montanya, Temple del Ecce Homo, Montanya de l'Ascensió, Nazareth, Tabor, Tiberíades, Caná de Galilea, Nazareth, Carmel, Mont Carmel, Beyrouth, Camí de Damasch, Damasch, Egipte, Alexandria, el Delta, Nafr-el-Zaiat, Cayre, Heliópolis, Cayre, Pirámide de Kheops y diferents monuments d'Egipte.

Peró'l resultat de las sevas excursions, queda perpetuat en el grandió's poema "Canigó". Tota idea que's pugui donar de la descripció dels Pirineus y especial-

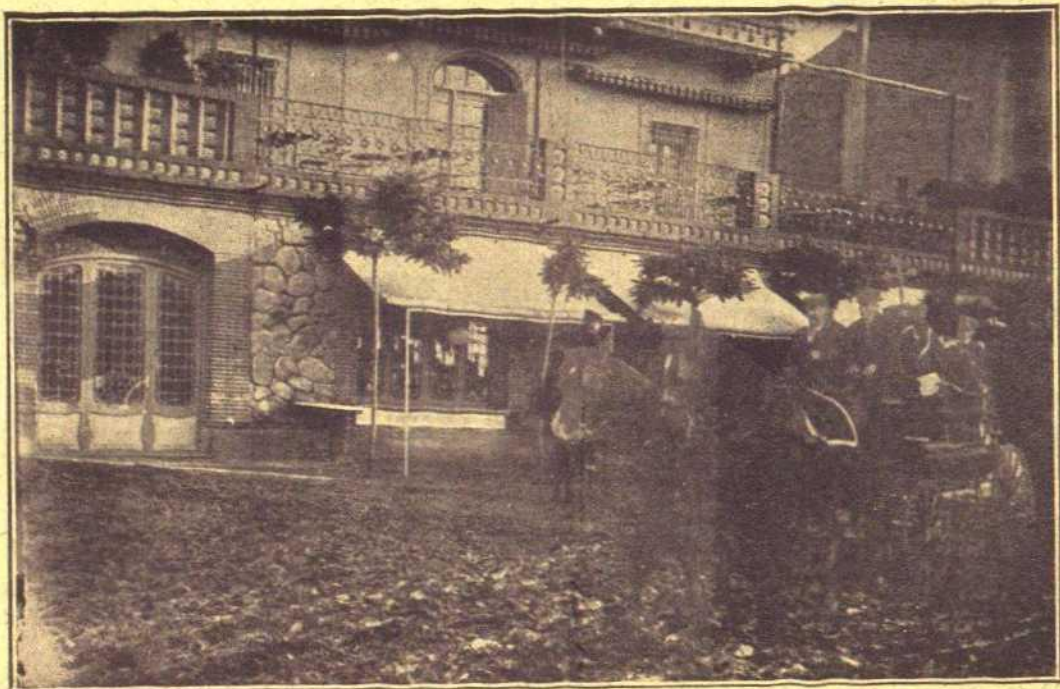
entre eixes mil arestes del temple'l campanar lo Goliath d'eix rengle de filisteus deforme, d'aqueixos pits y braços l'altívol front enorme que's veu de mar a mar.

Al bes del sol llueixen son elm y sa coraca, l'un fet de neus eternes, l'altra d'un tros de glaça de dues hores d'ample, de quatre ó cinch de llarch; los núvols en sa espatlla son papallons que hi volan, y eix quadro, hont ilums, tenebres y tinta y foch rodo-

(lan, té'l firmament per march.

¡Qué altívola es sa calma! ¡qué espléndida sa roba! perquè sia sa regia corona sempre nova argent li dona l'alba, lo sol son or més fi;

TRASLADO DEL CADAVRE

A la Plaça de Vallvidrera

ment de la Malehida, fora esmortuida devant d'aquells cants portentosos, esmaltats d'imatges brillants, ditas ab una valentia admirable. El cant del Pirineu, es un veritable monument de la literatura catalana, ahont es pot apreciar l'energia y ductilitat de la nostra llengua. Sembla impossible que d'una llarga descripció topogràfica se'n pugui treure'l partit que ell ne va treure, posant la cordillera d'un relleu més gros que'l que naturalment té y abocant-hi una filigrana de bellesas, un devassall de sublimitats, cada cop més encisadoras, cada cop més portentosas.

Describint la Malehida, diu entre mil altres cosas, que no sabria pas triar quina es la més bella:

Cabdill es d'eix exércit en ordre de batalla, la torra que domina la coloçal muralla,

besan son front, quedantshi per joyes, les estrelles, y á voltes diu que hi para, volant pel cel entre elles, son vol lo serafi.

D'aquí endevant els Pirineus serán més remarcables perquè Mossén Cinto'ls ha cantat.

Em demanan un article a corre-cuyta, baix el títol del present. No'l podria pas fer; l'eximí autor de "La Atlántida" es massa gran y jo y l'espai de que puch disposar som massa petits. M'acontento donchs en transcriure alguns retallets de las sevas obras, dient sencillament d'allí ahont els he trets.

ROSSENDO SERRA

Vetllant el cos de Mossen Cinto

HEUS-EL aquí'l coronament d'aquella amistat tan fonda y respectuosa que m'unia ab l'immortal creador de *L'Atlàntida* y d'aquella ab que m'honorava, paternal y carinyosament, el gran, el bó, el sant mossen Cinto.

¡Consoladora y trista a la vegada va ser pera mi la

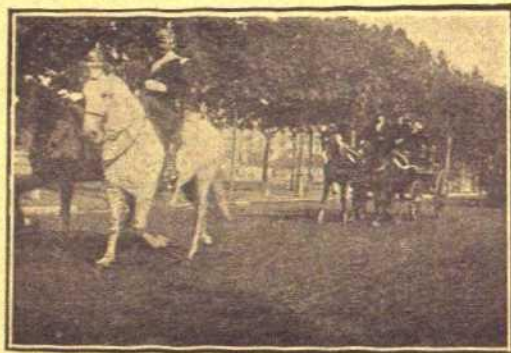
tasca de vetllar el volgudíssim cos del mestre, ben amarch aquell darrer tribut rendit al egregi poeta!

Moltas vegadas en la meua vida periodística havia agafat la ploma ab afany, ab goig indescriptible pera anunciar una nova gloria de mossen Verdaguer y celebrar un altre de la seva inacabable série de triomfs literaris, però aquella nit del 10 de Juny, de ben trista recordansa pera tots, el llápis se'm negava a correr sobre'l paper y's resistia a apuntarhi las notas d'una aixarraidada y prosaica informació que'm va portar ab altres companys de periodisme, a n'aquella casa de Vallvidrera des la que l'ánima puríssima del il·lustre escriptor se'n aná de dret a la gloria, revoltada per un concert de passades de rossinyol y incensada per l'imens y aromós pebeter de milions de flors boscanas.

Sol, ben sol restava el cadavre del gran home, estenallat demunt del seu llit de mort, entre quatre ciris d'insegura flama. Aquell a qui aclamavan las multitudes quan se presentava a recullir els llorers del triomf conseguits en noble lluita; aquell quina companyia, quina amistat, quina sola coneixensa's disputavan els homes més il·lustres del mon, se trobava abandonat, solia en la seva cambra mortuoria, sense un ánima compassiva que vetllés l'etern son que dormia dintre el severíssim hábit de Sant Francesch quina vida esmersada tota en l'amor al próxim va servir de patró a la de mossen Cinto que l'havia cantada ab la elevació del seu estre genial.

Més al cadavre no va faltarli companyia mentres ens va ser possible permaneixer en aquella casa, ni

TRASLADO DEL CADAVRE

Al Passeig de Gràcia

TRASLADO DEL CADAVRE

Al entrar a Sarrià

las oracions dels qui en la mateixa fe del místich poeta combreguém, ni'l recort tendre y respectuosíssim de tots, que a tothom l'inspirava.

Me sembla com si encare las tingués al devant dels meus ulls melangiosos aquellas estimadas despulles; aquella testa que havia sostingut tanta gloria, llavors aclofada sobre'l coixí y coberta per la humil caputxa franciscana; aquellas mans avans de mímica tan expressiva y que havían escrit obras tan admirables, allavors ertas y fredas; aquell pit que tothom l'havia cregut de ferro quan resistia sense panteig llargas y perillosas ascensions pels Pirineus y'l Montseny, en aquells instants aplanat com una post, enfonzat, destruit per la traidora malaltia que li va intectar las entranyas.

Durant aquell temps de vetlla ¡quants y quants recorts van congriarse dintre de la meua pensa!

En aquells instants varen reproduir-se a la meua memoria totas las circunstancias que motivaren la meua coneixensa ab aquell home insigne, gloria de Catalunya y honra de las lletres patrias.

Era en aquells temps tristos en que la inspiració del poeta com abella que treu mel de cálzers amarchs y matzinos, brescava, un per un, els de las *Flors del Calvari* de la vida.

Llavors va ser quan el vaig conèixer y ab mi altres amichs, joves com jo, tots gairebé noys, que inspirant-nos no mes en el generosos sentiments d'aquella edat, sense esbrinar res de lo que's deya y's deixava de dir llavors, varem oferirnos a Mossen Cinto pobre, malalt, adolorit...

Mossen Verdaguer sempre ens havia mostrat particular predilecció als amichs d'aquella época, donchs si be li recordavan días tristos, també li retreyam el ben migrat consol que li podíam proporcionar a las horas, per més que la seva ánima, senzilla y afanyosa d'amor, era ben fácil d'acontentar.

A n'els quins teníam aficions literarias encare'ns estimava més y ens demanava que li llegíssim els nostres pobres treballs que li mereixían sinó elogis incondicionals, que no'ls valían, si ensopegadas advertencias ben profitosas pera nosaltres.

D'aquella época jon guardo alguns originals de poesias meas corregidas pel gran mestre que constitueixen pera mi un tresor inestimable.

Els nostres modestos triomfs en certámens literaris

MOSSEN CINTO

AB ELS FILLS DE D. J. ARUMÍ

li produïan una satisfacció inmensa y'ns encoratjava a buscarne de nous. Es més, molts cops endevinava aquelles de las nostras poesías que resultarian premiadas.

Jo m'havia avesat a consultarli gairebé tot lo que feya ab pretensió de que fos un rich de volada.

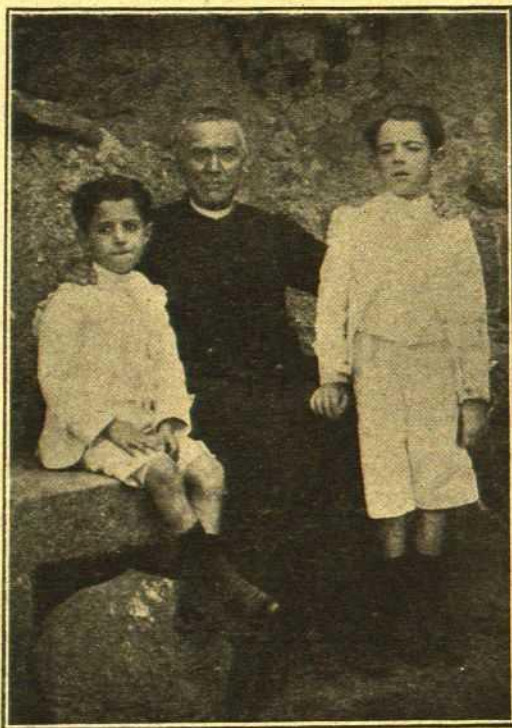
L'any 1900 vaig concorre als Jochs Florals de Barcelona ab el meu *Poemet del Beat Ramón Llull* y abans de depositar a secretaría la composició, vaig llegirla a Mossen Cinto. A'mida que avensava la lectura, m'anava fent indicacions que jo atenia y anotava al marge de la composició sense pensarmhi gens. Gairebé totas las posadas del poemet tenfan un defecte o altre, que ab una clarividencia extraordinaria y ben concretament me senyalava Mossen Cinto, dictantme al mateix temps la esmena. Una n'hi va haver que l'immortal poeta vá escoltar sense interrompre un sol cop; el seu titol era *El faró de Palma*. Bon punt vaig haberne acabat la lectura, va dirme Mossen Verdager ab la mateixa ingenuitat ab que m'havia mitg desmerescut las altres:—"Amich, aquesta es de mestre".

No ho consigno aquí per vana immodestia y' no consignarho fora modestia encara més vana. Aquell elogi va ferme tanta impressió, venint de llavis tan autoritats, que vaig acabar la lectura de lo que faltava de *Poemet* ab foras treballs, donchs la veu se'm nuava y'l paper me tremolava alt dits com fulla al arbre.

Enllestida la tasca, va ferme'l mestre insigne:—"La enhorabona per endevant. Aquet trevall será premiat". Al cap de pochos días sortí'l veredict del Consistori confirmant el pronóstich del eximi poeta y al cap d'altres pochos trobava a Mossen Cinto, recordo que era á la Plassa de Catalunya. Va deturarse aixís que'm va veure; vaig anar a trobarlo y lo primer que'm digué foren aquestas paraulas:—"Que consti que us ho vaig pronosticar". Estava tot cofoy d'haver encertat.

¡Que era bó Mossen Cinto!

En la seva mala época jo tenia més punt que may a besarli la mà, a lo que ell oposava sempre gran resistencia fins al punt de que pocas vegadas vaig conseguir el meu propòsit. Un día en que la tossuderia sobre'l particular tant per part meva com per la d'ell, va ser més forta que may, me digué somrient:—"No se com

*Ven'u a ma presència,
noyets veniu a mi;
las flors de la ignoscència
son flors del meu jardí.*

(J. Verdager)

el-lustre de la patria tenint per tot honor oficial una parella d'agents de policia!

¡Quina pena, quan precisats a deixarlo, varem veure que's quedava tot sol ab aquells homes que'ns feyan l'efecte de que al trobarse sense testimonis s'havian de preguntar l'un al altre, signant el cos del gran poeta:—"Oye tu, y ¿quién es ese?"

MANEL FOLCH TORRES

AL GENI QUE'NS DEIXA

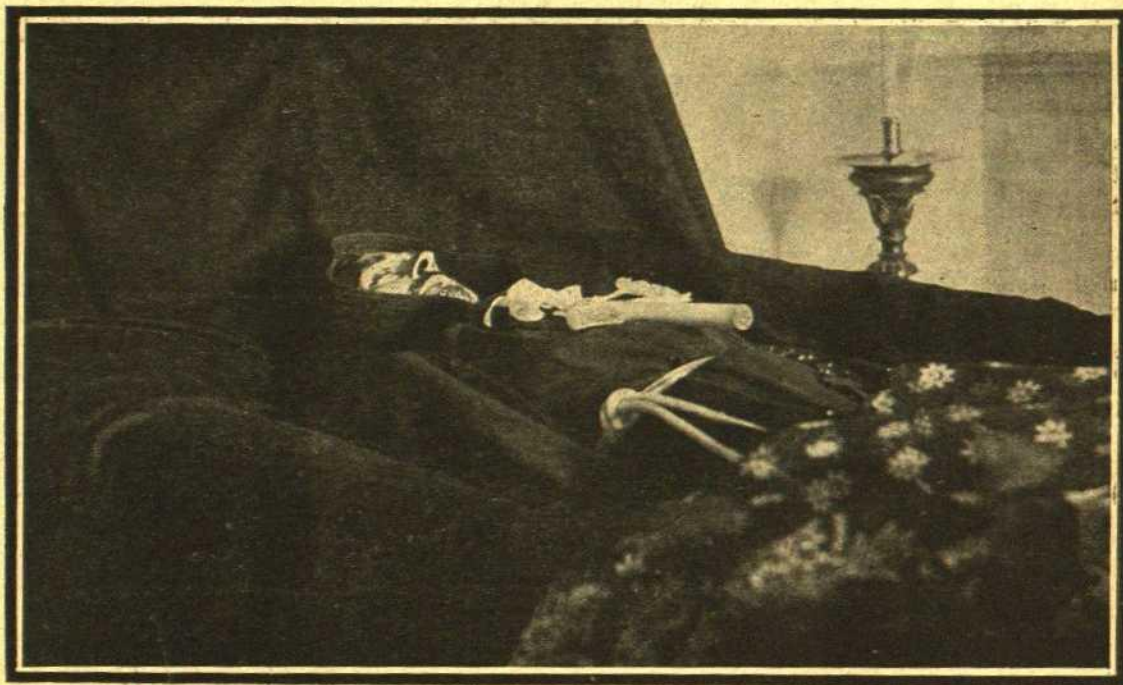
¿Y te'n vas a cantà al cel,
rossinyolet de montanya,
deixantnos abandonats
en aquesta vall de llàgrimas?
¿Com ho farán sense tu
las arbradas catalanas?
¿Qui rellará del Ter
y del Gurri las voradas?
¿Qui de la Plana de Vich
será'l trovador desde ara
y qui endressará sos cants

a la Reina de la Plana
si te'n vas a cantà al cel,
rossinyolet de montanya?
No te'n vagis al cel, no,
no te'n vagis encara,
rossinyol, bon rossinyol,
el de las gayas tonadas,
que be prou que n'hi han allà
de rossinyolets que hi cantan,
y a Catalunya com tu!
no n'hi queda pas un altre.
Aquella font del desmay
hont anavas a inspirarte;
l'ermita de Sant Francesch
que tot sovint visitavas;
el convent de Sant Tomas,
els boscos de Casa Sala
y la font del Pou del glàs,

sens que't fiblin las entranyas
las angoixas y'ls condols
que en aquet mon t'apenavan.
Adeu, rossinyol, adeu;
canta, rossinyolet, canta,
canta als peus del bon Jesús
y als peus de la Verge-Mare;
mes, recórdat que aquí al mon
hi deixas amichs que t'aiman
y una patria crudelment
escarnida, endogalada.
Adeu, rossinyol, adeu;
canta, rossinyolet, canta,
mes, recórdat desde'l cel
de la terra catalana.

JOAQUÍM ALBANELL Y VILAS

LA CAMBRA MORTUORIA

Mossen Cinto en son llit de mort, a Vallvidrera

(Fot. de J. Branguli.)

ahont molts vespres anavas,
¡quánt y quánt anyorarán
las tevas gayas tonadas!
Rossinyol, bon rossinyol,
rossinyolet de montanya,
no te'n vagis al cel no,
no te'n vagis encara,
que be prou que n'hi han allà
de rossinyolets que hi cantan,
y a Catalunya com tu
no n'hi queda pas un altre.
¡Mes ay! els vergers del mon
no son pera tu prou amples;
necessitas més espay,
pera fer moure las alas,
llum més viva, ayre més pur
y més frondosas aubagas;
per aixó, bon rossinyol,
ens has fugit de la prada
y te'n vas a cantà al cel,
hont faràs chor ab els àngels.
Allí estaràs a ton pler,

La malaltia de Mossen Cinto

Per allà a l'istiu del 96, després d'haver baixat Mossen Cinto de la Gleva, y quan ja catorze metges, entre ells els principals alienistas de Barcelona, havian demostrat en lluminós dictámen la completa normalitat de las facultats mentals del autor de las *flors del Calvari*, els que alashoras comensavam a publicar la revista *L'Atlántida*, de la que'l ferem Director, pujavam a consolarlo en sa residència de Santa Creu de Vallerca.

D'aquesta época, en que jo encara no havia posat el caixal del seny dintre la literatura, datava la meua intimitat ab éll, qui fins a la mort va honrarme ab la seva amistat y confiança.

¡Pobre Mossen Cinto! Quan, tranquil y seré en mitg

de las sevas vicissituds, me dèya al principi de nostra coneixensa:—Gracias a Deu, em mantinch bo encara—(puig sols l'havia visitat de lleugeras indisposicions) poch devia figurarse que'ls metges alienistas que'l reconeixeren li haguessen observat en el vèrtix del pulmó dret, els primers indicis de la tuberculosi que més tart li llevà la vida.

Per altra part, la concentració del seu enteniment y las angúnias que passava, no eran gayre a proposit per conservar la salut.

El seu físich no imposava gens, y ab aquell ayre humil, que acotava lleugerament sas espatllas cuadradas, minvant el garbo y esbeltés de la seva estatura, més aviat alta que baixa, semblava un inferior devant dels joves que per primera volta anavam a visitar-lo. Aquella testa rodona, sobre la que onejants rulls negres entrecanuts s'estenían dissimulant els clars de la calvicie incipient, mostrava un front convex resplandint puresa, que la meditació y las penas sovint inclinavan. Las cejas groixudas que li ombrejavan els parpres, perdían la seva rudesia al contrastar ab uns ulls blavents y petits, de mirada suau y entristida. Las orellas discretament aplanadas tenían com el nas, un perfil correcte. Els seus llavis primets, que no desplegavan may del tot una franca rialla, deixavan entreveure al somriure una sana dentadura, y fins la seva fesomia de pagés que ha enmorenit sobre'l terrós y serva encara els trassos escardalencs d'origen, quedava suavizada per la palidés y tendror que imprimeix en las faccions la vida de ciutat.

El seu exterior, apocat, a causa del silenci que li era habitual y del temor d'ésser importú, raras vegadas s'escalfava una mica.

Pocas y mesuradas eran sas paraulas, y a voltas sorprenia al seu interlocutor, ab senzillas exclamacions de sorpresa, naturals en qui, enlayrat sempre en las regions de l'ideal, ignora las miserias de la vida y conserva encara devant dels homes aquella sagrada ignoscencia del Adán del *Diablo Mundo*. Mes el seu cap febrejant d'inspiració may parava, y no'n deixava traslluir ni rastre, als amichs que'l sorpreníam ab la má a la ploma y ab tot y destorbarlo alashoras, violentantli l'inspiració, per més que perllonguèssim l'estada, la seva prudencia y bondat eran tan grans, que en lloch de mostrar impaciencia, sempre trobava que'l deixavam massa aviat y fins als més novells sometia l'aprobació del vers tot just acabat, dócil com un anyell, decantant el seu parer al dels altres, quan havia de pendre una resolució.

¡Pobre! Llavoras en que'l mon li venia tant de nou,

semblava que'l seu geni, com d'infant, cerqués debades una sabia tutela.

¡Ell, tan ayment de la disciplina eclesiástica, com sofri al trobarse fora d'ella! Per xó, com l'aigua que corre per cercar son nivell natural, no va parar fins a assolir el seu, que era la pau de l'ánima.

Coneguts els antecedents físichs y el caràcter de l'il·lustre poeta, crech que avans de descriure la malaltia, dech fer una critica del home moral tal com l'experiencia d'alguns anys me l'ha dictada, y més ho crech pertinent, per quant s'engrandeix aixís la figura de Mossen Cinto, que passará a la llegenda envoltada d'una ombra de misteri.

Tot en ell ha estat gran, y fins en el seu modo de obrar, s'ha apartat de la corrent ordinaria; dotat de la pasta del sants, prengué per model a Sant Joan de la Creu, sense considerar que des d'allavors la màquina social s'ha complicat molt y que la seva

ánima de noy desproveïda de malicia y de tracte de de gents, era la més apropiat pera ser inmolada en aras de la caritat, que'l feu màrtir dels infelissos que sota d'ell s'aixoplugaren. ¡Mes quant simpática resulta la figura del gran poeta, sacrificant els honors, las riquesas y ls respectes humans, envers eixa única passió de la seva vida! ¿Qué importa que la llevar l'hagués sembrada en terra xorca y en lloch de rosas li donés espinas, y que aquells a qui ho entregava tot no estessen a l'altura del seu bon zel, si al fi y al cap, l'intenció que l'impulsava, era santa y pura?

Mossen Verdaguier, com aquells grans genis que's deyan Dante, Tasso, Milton y Byron, se vegé afligit per tota mena de contrarietats, però gracias a n'aixó, el seu esperit evolucioná y las novas emocions que rebia, feyan inestroncable el doll de poesia que rajava del seu gegant númen.

Quan Zorrilla, devant de la tomba den Larra, deya que'l poeta, es una planta maleïda que dona fruyts de benedicció, expressava la gran veritat de que'l geni, sublim fins en sos errors, es suïcida y incompreensible per la societat que repugna els seus actes porque no armonisan ab el seu sentit práctic.

Sols li faltava a Mossen Cinto, a qui las sevas humils preferencias li congriaren l'enveja y'l despit dels postergats, y quinas accions senzillas y ignoscents, inspiraren a voltas recel y desconfiansa, l'enfermetat que com sagell de martíri completá la santificació de la seva ánima y li feu sentir l'immens amor que per ell sentia tot Catalunya.

A mitjans de Mars, siga que'l dejuni rigorós que

UN AUTÓGRAFO

P. M. J.

*A la nena Sra. Abramí,
després de batejar-la a Bt.
lem lo dia 2 de febrer 1901.*

*Rosa en punciella,
rosa o' ronella.
florix per n'en.
com la de Sima
la jui l'estima
sera' una rosa
bella.
sera' una hermanera
estrella
del amor sen*

Pacinto Verdaguier Jr.

PLOR DE LA TORTRA

Obtingué la Viola d'or y d'argent als Jochs Florals de Barcelona de 1873.

Vora voreta'l riu
me n'he guarnit un niu
que'l sol hi toca,
lo cobricel n'es d'or,
veniu, somnis d'amor,
brecaumhi à l'ombra.

Qui'm fa de cobricel
n'es d'un Colóm del cel
l'aleta hermosa;
ave hi fa de bon estar
si's posa à refilar
mistiques trobes!

També n'hi refili
darrera'l cant diví
de brosta en brosta;
l'Ancell ara no hi es,
corrandes que hi he après
les canto sola.

Mes ay! no hi canto, no;
cóm cantaria jo
si'l cor s'anyora?
n'anyora'l bes anau
d'aquell Amor d'ull blau
y ceya rossa.

Refle'l rossinyol,
refle al raig del sol
que à mi no'm cova;
des que no'm cova may
m'estich sota un desmay
plora que plora!

Abelles que hi veniu,
fugiu d'assi, tugiú,
la flor n'es fora;
cercau jardins del cel,
que al mon ja no hi ha mel
que us sia dolça.

Los papallons sen van,
que no hi llambregan tant
liris y roses:
los papallons sen van,
may més hi tornarán,
puix Ell no hi torna.

Aden abril y maig,
també d'assi m'en vaig
que hivern s'acosta;
aucells y flors, adieu!
quan à alegrá'm torneu
ja seré morta.

L'aucell refilará,
la flor refflorirá
sobre ma fossa;
sols m'aconorta à mi
que à refila y flori
seré à la Gloria.

Allí ab ma dolça Amor,
abella sobre flor,
gosa que gosa,
n'endolciré, felis,
ab cants de paradís
ma veu de tortra.

Oh, verges, que hi riheu
ab qui ferí'l cor meu
d'amor tan dolça,
dienu que al vergé
qui tant cantá y rigué
sospira y plora.

Diéumeli que al niu
de vora vora'l riu
ja'l sol hi toca;
mes ay! no hi toca, no,
des que no hi tinch l'Amó
sempre es nit fosca!

JACINTO VERDAGUER PRE.

J. LLIVERIAS.

CAPSALERAS DE PERIÓDICHS QUE VA DIRIGIR MOSSEN CINTO

(1899)

(1900)

observá (1) durant la quaresma conjuinat ab el tragí del benefici y la fal·lera d'enllestir quant avants el Benjamí de lassevas obras, *Flors de Maria*, reviscolés de sopte'l caliu tuberculós que duya latent, o be que una nova infecció sobrevinguda, de caràcter gripal (segóns comprobá més tart l'examen bacteriológich dels esputus practicat pel doctor

Turró, del quen resultá l'existència simultánea del microbi de la pulmonia y de la tuberculosis) contribuís juntament ab lo predict, a aclaparar al pobre pacient, el cas es que després de trobarse desmenjat y abatut, durant una quinzena de díes, ab esgarrifansas de fret y pesadés de cap, contra quins missatgers morbosos en vá lluytava, anant per aixó a celebrar missa y arrosse gantse de la cadira al llit, tingué que enllitarse al últim, y alarmats els facultatius que l'assistían doctors Roure y Noguera, per l'intensitat de la febre y ls fenòmens congestius del vértex del pulmó dret, cridaren en consulta al doctor Robert, qui recelá la possible existència d'un procés tuberculós de caràcter subagut.

Entre'l 2 y 5 d'Abril, la gravetat s'accentuá, marcantse ls síntomas del ventrell, que atreyan més l'atenció que ls del pit, ja que la llengua se presentava resseca y la forma de la malaltia semblava més aviat propia d'una gástrica gripal.

Alashoras rebé Mossen Cinto ab tota resignació els auxilis espirituals, a l'hora que per part dels seus amichs y d'altres personas rebia directa o indirectament per intermedi del metges, recursos que contribuiren a sufragar els gastos de la malaltia.

Fou el 7 d'Abril, quan, trobantme jo a las deu del matí a casa'l malalt, un fort colapso cardíach que li sobrevingué m'obligá a prestarli ls socors que l'imminència del perill feya necessaris.

(1) Mossen Cinto, com a bon pagés, era sobri y preferia els menjars senzills del camp, y unicament feya abús del café, perque li facilitava el treball intelectual, essent molts els dematins en que, fora d'una tassa de café, no prenía res més. (N. del A.)

(1896)

Allí, en un quarto fosch y tufejan, el més humil de la casa, en que tot era negre, el crucifix, la tauleta de nit, el cobrellit, els marchs dels quadros de sants y santas, la sotana y'l mantéu penjants a la paret, jeya l'il·lustre poeta en un llit de fusta, també negre, sense pols ni coneixement y ab las extremitats que se li refredavan

Quant de bell nou s'il·luminá ab la mirada son rostre cadavèrich xuclat per la febre de tants díes, girantla envers a mi, mostrá la seva satisfacció, però sense recordar-se de l'accident passat.

—Y donchs, Mossen Cinto—vaig ferli,—es molt cansonerot aixó? No li sembla que si aquí poguessim entafurarli unas quantas alenadas del Montseny o del Canigó, tot plegat no fora res?

—Será'l que Deu vulga—vá contestarme ab un somris de resignació.

El cor me deya que no'n surtiria, y aixís al eixir del quarto vaig dirho a Mossen Cardona; puig un malalt com Mossen Cinto, que s'entrega passivament al mal, sense lluitar contra ell, fa l'efecte de durar mentre's tingui força, però no de curarse.

Desde allavors jo assistia a las consultes, que tots els vespres celebravan els metges de capsal ab el doctor Robert, fins el dia 10 d'Abril, en que poch després de la consulta, finá l'eminent metge y esclarescut patrici. Y tant campant cóm havia pujat el nostre idolatrat mestre ls quatre pisos de l'escala, mostrantse senzill y afectuós com sempre y aixirivint, alegre d'haverlo trobat millor, ab tendres y graciosos acudits, al seu malalt predilecte!

Un altre company, el doctor Esquerdo, vingué a sustuirlo, y el malalt per qui tots ens desvivíam, inclosos els estudiants de medecina del Centre Escolar Catalanista que'l vetllavan, semblava millorar; tenia la llengua més humida y neta, el pols se desplegava, la temperatura decreixia, els suors no eran tan profusos y la alimentació sòlida intensiva era tolerada. Però aquell clau del pulmó dret, seguía inspirant els mateixos rezels. y més, haventse trobat el bacillus de Kok en els esputus, en cantitat extraordinaria. Els tò-

LA MORT DE MOSSEN CINTO

El publich formant cúa pera entrar á la capella ardent
(Fot. M. Font)

nichs cardíachs com la esparteína, la digital y la cafeína, eran els més usats; per rebaixar la febre s'apelava a la equinina, y com a específich del procés tuberculós, s'utilisá el cacodilat de sosa.

Tot seguit que'l malalt pogué abandonar una estona el lit, se'l trasladá a una habitació més espasiosa quina galería en forma de mirador dona al carrer d'Aragó.

D'acort ab els doctors Rodríguez Méndez y Mas de Xarás, y en vista de que las lesiones tuberculosas s'estenían y la febra tornava a enfilarse cap als 39 graus

L'ENTERRO DE MOSSEN CINTO

Arribada del Cardenal Casañas
(Fot. Joseph Francoli)

y mitg, demacrantse ada día més el pacient, se pensá en trasportarlo a un anatori, puig créyam que, de continuar en aquellas condicions higiénicas, no trigaría en sobrevenir un funest desenllás.

Després de mil ofertas que de totas bandas ploían per hostatjar a Mossen Cinto, y de l'acort del Ajuntament que li pagava tots els gastos, ell, que no volía allunyar-se de la seva estimada Barcelona y de cap

de las maneras sortir de Catalunya, acceptá l'expléndit oferiment del senyor Miralles; qui habilitá la magnífica torre que posseeix a Vallvidrera per sanatori del infortunat poeta. Allí, sobre mateix de l'iglesia y del poétich cementiri, a uns vint minuts de la població y en un relleix de la fondalada atapada de bruchs y arbossos, entre quinas vessants cobertas de pins, roures y boixeda, al lluny s'oviran las montanyas de

El Capítol Catedral sortint de cantar absoltas
(Fot. J. Branquì)

Montserrat, se prepará un hostatge digne d'un príncep al immortal cantor del Canigó.

Encara's guarda com a reliquia la ginesta plegada d'aquells monts y estesa com alfombra als peus de Mossen Cinto, quan el 17 de Maig y als 57 anys d'edat entrava a la torre, rodejat de bons amichs que, ab ramells de flors culhides en aquellas afraus, abellían els passos que ja donava envers la tomba.

Els rossinyols, fills predilectes d'aquellas aubagas y que dos anys endarrera l'inspiraren, quan escrivia

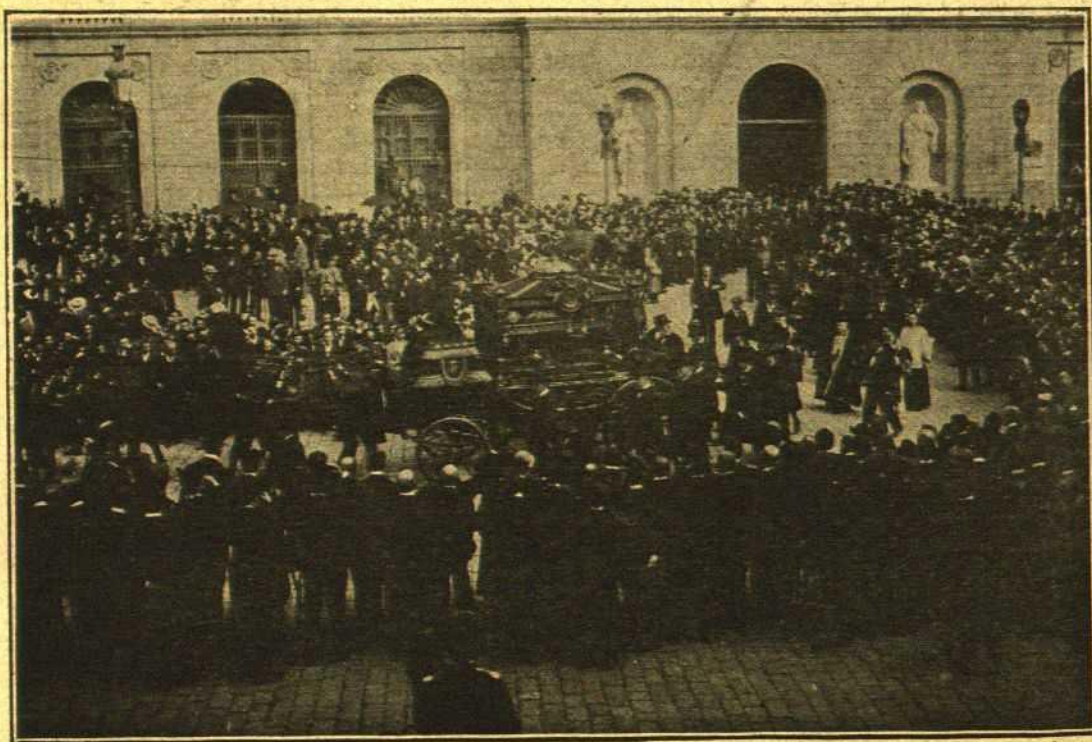
El cos de bombers portador de las coronas
(Fot. M. Font)

L'ENTERRO DE MOSSEN CINTO

Sortida de la comitiva fúnebre

(Fot. Joseph Francoli)

El cotxe mortuori

(Fot. Joseph Francoli)

L'ENTERRO DE MOSSEN CINTO

El dol

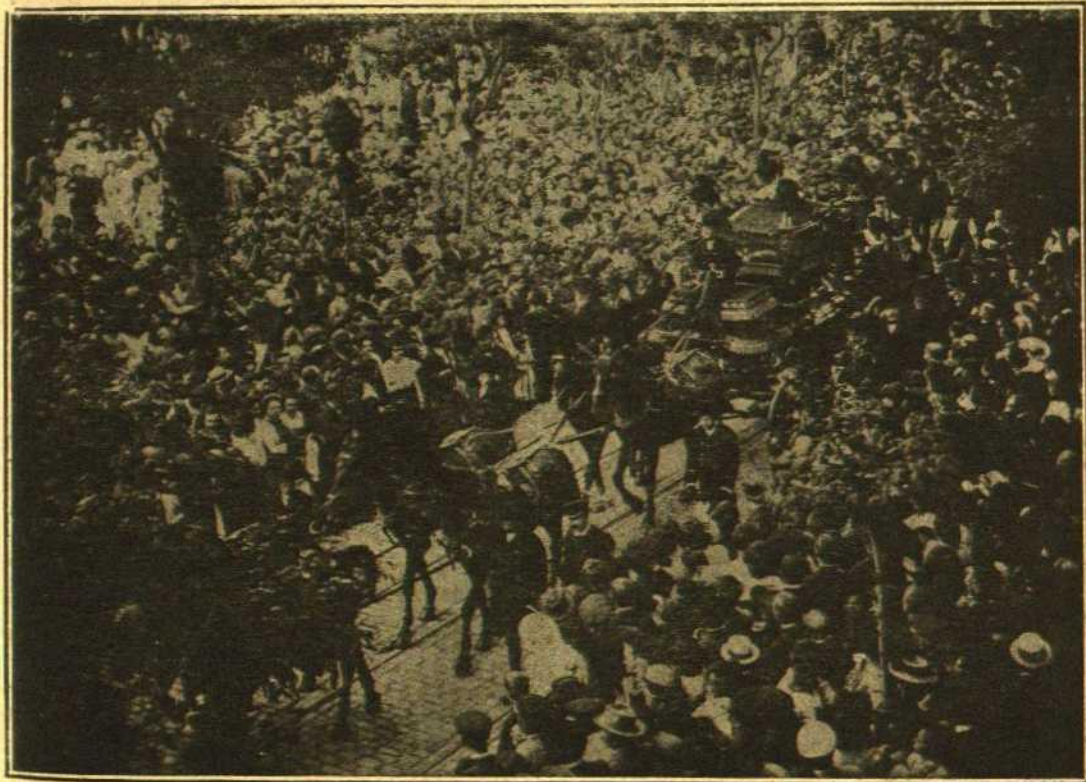
La escolta dels municipals

(Fots. M. Font)

allí son Poemet de Santa Eularia, quina poesia més trista debían ferli sentir ara al escoltarlos!

Instalat en una espayosa cambra oberta a las afraus del Tibidabo y ahont tot rossejava: el llit y'l mobiliari de Viena, el paviment empostissat y la creu de marfil que llufa a la capsalera; convidant el seu esperit a esplayarshi devant d'una capella que enfront l'habitació

li obría de bat a bat las portas, mentres las galerías de cristalls que a una y altra banda s'estenían, endinzavan en son cos agonitzant, revifantlo, el aires purs y perfumats de montanya y las clarors d'un somni blau y vert de primavera. En vá eixint del llit sortía a cercarhi el sol, sentat en un balanci, puig aquell sol ab prou feinas escalfava sos entumits membres y

A la Plassa de Catalunya

(Fot. N. Sant)

quan cap al tart se li ponía darrera Sant Pere Màrtir, ell aprofitava encara sos últims esclats, llambregant ab ullada moridora las montanyas de la Moreneta, y despedintse cada tarde d'ella, temerós de no véurelas l'endemá.

El 26 de Maig, creya ja morir-se: la tísís que li havía minat els dos pulmóns l'aclaparà tant, que fins se li sentia la ranera de l'agonia. Mes, encara que l'inminent perill s'allunyá, seguía progressant l'enfermetat, y'l día 1 de Juny, quan els metges que l'assistíam, junt ab el doctor Torrents de Sarriá, ens reunirem en consulta, compreguèrem que ja no hi havia res a fer. Rodejat de romaní, espigol y flors boscanas, nos preguntava pantejant si li podia fer mal aquella olor y si li era bo respirar ab la boca tant oberta. ¡Pobre Mossen Cinto!

las nostras prescripcions sense tenir may una queixa als llavis ni als ulls una sombra d'impaciencia!

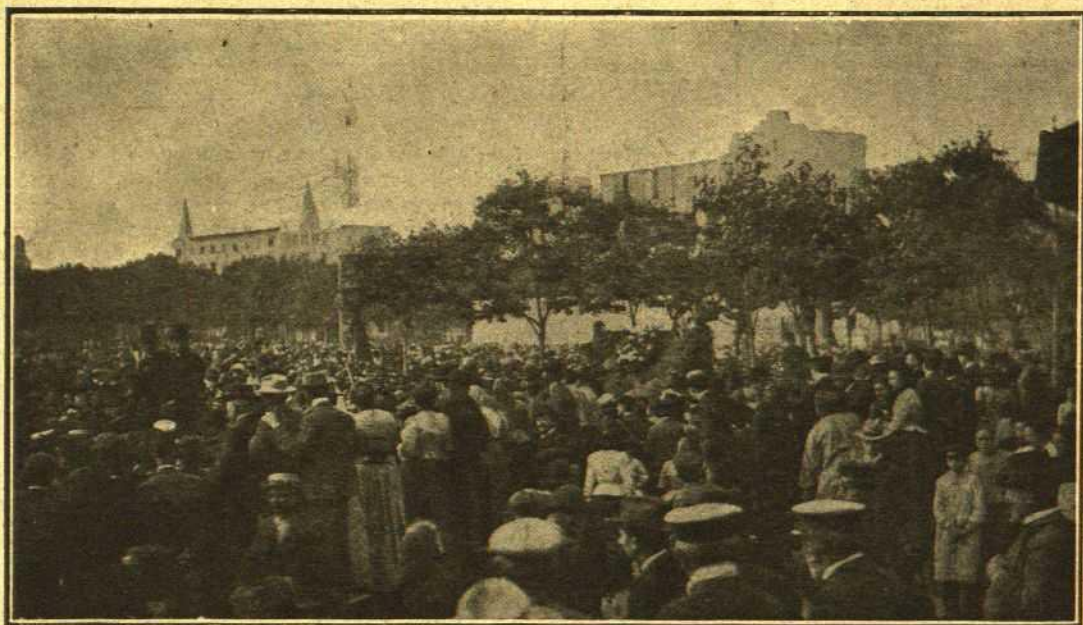
Ell no volia morir ni salvar-se.—Lo que Deu vulga—y a cada atenció nostra—Deu els ho pach—repetía.

Tenia l'oido molt fi, y quan en una cambra veina sentia que algú murmurava dels que passavan per sos enemichs:—¿Per qué heu de ser aixís?—els deya, condolentsen.

—Com més petita es la nou més remor mou—responia quan li feyam present que, tornant pel seu bon nom, no hi havia qui no s'interessés per la seva salut.

Ens recordava els idilis de la joventut, quan ell conreuava els camps y estudiava al Seminari de Vich, ahont feya cap desde Folgarolas. ¡Quin sentiment el día en que tot ananthi perdé'l manuscrit de *L'Atlántida*! Sort que un company li portá a l'aula a la poca

L'ENTERRO DE MOSSEN CINTO

El pas de las coronas per la Plassa de Catalunya

(Fot. E. Napoleón)

Aquella mateixa nit rebé'ls Sants Sagraments y tranqüil y resignat, ab el cap sempre seré, esperá la mort que compassiva li sobrevingué després de varias alternativas y dramátichs incidents, el día 10 de Juny a dos quarts de sis de la tarde, trasportantlo en plena apoteosis a la Glòria, que havía estat l'única aspiració de la seva vida.

¡Quán dolços recorts servém d'ell els metges que l'assistírem!

¡Allí en aquell llit de mort ahont se deixava afalagar com un infantó, si'ns en explicava de cosas!

El seu cap en tot atinava, quan durant la malaltia, s'estampavan las *Flors de Maria*, alló el feya viure; de memoria corretgia els versos que no li esqueyan, lamentant que'ls hagués hagut d'escriure tant depressa. Y quan li deyam que no barrinés aixís, contestava:—Peró si tinch sempre'l cap tant plé!

¡Cóm ens escorcollava ab sas miradas fondas quan temia que l'enganyessem y ab quina docilitat complia

estona ¡Ah! no tenia fret alashoras que l'escrivía, sentat en un bagul y sota teulada ab las finestras mal closas al cor de l'hivern. Verament era marvellós, que un humil pagés, un rossinyol de bosch sense més gufa que l'instint del geni, fes allí ab la nostra llengua lo que'l Dante ab l'italiana, donchs pot dirse que la recrí al crear *L'Atlántida*. Y ab la veu fatigosa pel panteig, que deya que'l mataria, seguía explicant-nos somrient, de quan talayava els rays y de quan plantava els faigs que hi há al saltant d'una bassa del seu poble.

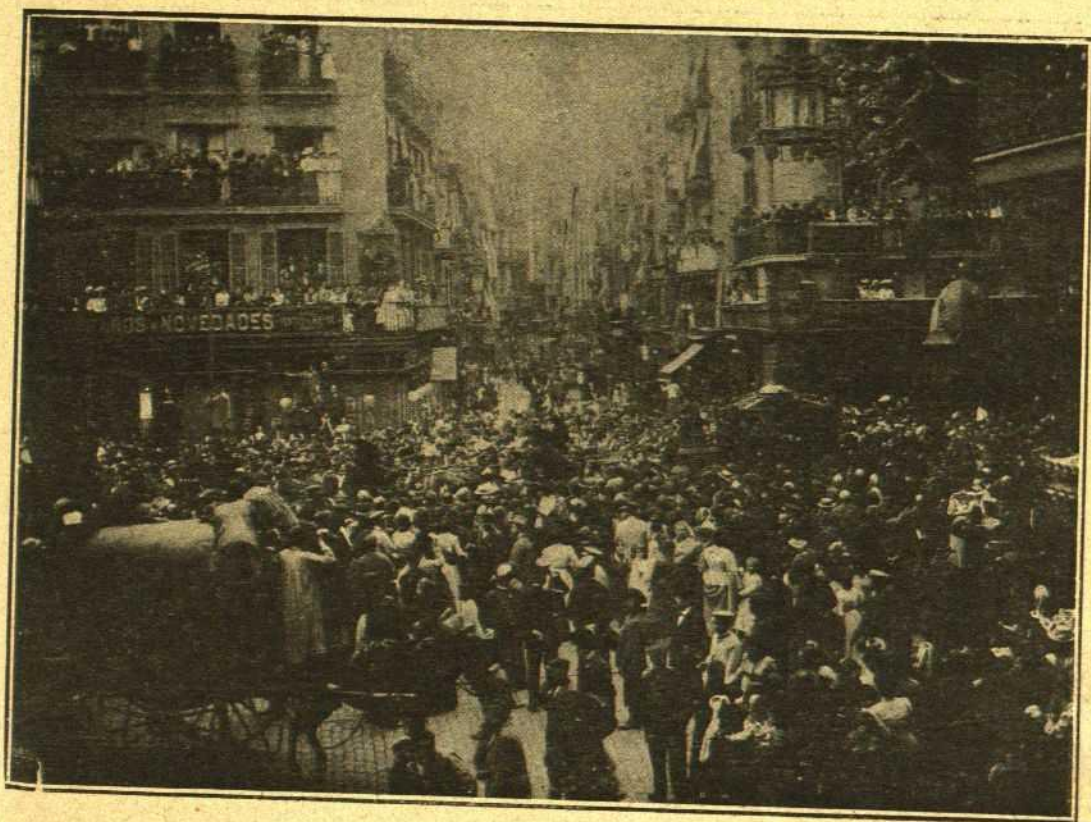
¡Que felís se sentia al veures estimat de tothom, éll tant assedegat de tendresa!

Per aixó a las darrerías de sa vida, en lloch de retreure las *Flors del Calvari*, únicament se complavia en los somnis de sa juvenesa y en las *Flors de Maria*.

DOCTOR JOSEPH FALP PLANA

15 de Juny de 1902

L'ENTERRO DE MOSSEN CINTO

El Plá de la Boqueria

Fot. J. Brangulí

El dol despedintse a la Porta de Pau

E. Napoleon

L'ENTERRO DE MOSSÉN CINTO

Cami del cemen iri

(Fot. J. Parellada)

NIT DE SANCH

(7 Juny 1640)

Dics iria, dies ille.

Catalunya, Catalunya,
lo teu dia s' es fet nit,
y si ton present es negre
bé n' es més l' esdevenir.
Lo blat de tos plans y rostos
y 'ls arbres de tos camins,
un dia per altre 's regan
ab sanch de tos amats fills:
puix per tot arreu ne matan
los soldats del rey Felip,
com si 'l ser de ta niçaga
fos lo més negre dels crims.
De tants fills com alletares
un sol n' hi há de ben vist,
no més un qui aydarte puga
y es ton més dolent butxi.
¡Comte de Santa Coloma,
malviatge qui 't parí!
¡que tants llamps caygan en terra
y que de tants, cap te fir!
Lo dia que vares náixer
fou un dia malehit,
més li valdria á ta patria
que hagués nat un escorpí.

A la pobra de ta dida
devías rosegá'l pit
perque llet malaguanyada!
te doná en lloch de verí:
perque al véuret a la terra
no te 'n tragué desseguit,
pe'l camí mateix dels àngels
enviant al paradís.
Que no hagués avuy de ferho
la terra que t' engrandí,
no creyent que per la paga,
¡la endogalesses aixís!
Tu, de sos braços de mare
n' has vist arrancar sos fills,
empenyentlos terra enfora
pe'l gust de véurels morir,
mentres tropes forasteres
en sos braços feyan niu,
fent serralls d'aqueixes viles,
d'aqueixos camps cementirs.
Prou sentires tu ses queixes,
prou sos gemechs has sentit,
prou l' has vista enmanillada
com un lladre de camins,
mes, com un bort, no coneixes
de ta mare los sospirs
y podent bé deslligarla
vas estrenyent lo cordill.
Tu has vist tornar sa corona
corona de jonchs marins,

son ceptre d' or una canya
ab que la vas percutint.
Veus que sa creu es feixuga
y altres creus li has afegit;
té set, y ab fel y vinagre
cremas sos llavis sovint.
Si may t' ensenya les nafres,
giras la cara y te 'n rius,
si ab unglots de cuca fera
no les hi acabas d' obrir.
En Serra 'ns engrillonares
en Vergós y en Tamarit,
y, á haverthi vist ab coratge,
haurias mort á en Clarís.
Mes, prou ja de malifetes,
avuy arribas al cim,
la que temps há butxinejas
vol acabar esta nit.
Del cástich poch se li 'n dona,
ja 'l reb aixís com aixís:
almenys per donarli cástich
no serán tants los butxins.
Ja s' ou en lo carrer Ample
com un selvatge alarit
la trompa que als montanyesos
fa posar la falç als dits.
Ja la brandan verinosos
y al seu tan feréstech drinch,
los caps rodolan per terra
un ó dos á cada pich.
¡Ay! la sanch es tan ardent
que embriaga com lo vi,
als que 'n beuen una gota
no 'ls sadolla pas un riu.
Al crit de mata-degolla,
respostejan los vehins,
pe'ls recons de les botigues
dents y caixals fent cruixir.
¡Vía fora! ¡Vía fora!
cridan, los tallants garfint,
y cercant per esmolarlos
colls y braços enemichs.
¡Vía fora! ¡Vía fora!
veu més alta los ho diu,
puix, *nanch, nanch*, lo coure s' al-
en l' alt campanar del Pi. ¡ça.
Les portes cauen per terra,
sagnan cadires y llits;
qui dorm, may més se deixonda,
qui no dorm, ja 'l fan dormir.
Prechs y llágrimes no hi valen,
no hi valen gemechs ni crits,
que allá van més quimerosos
ahont ouen més sospirs.
La rahó es la de l' espasa,
la lley es la del desitg:
si aixís ho fan, los qui moren
los ho ensenyaren aixís.

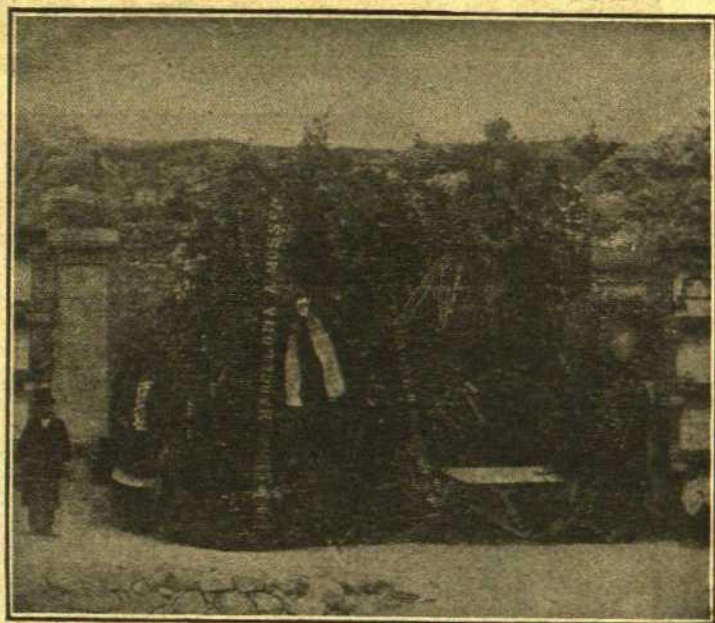

L'acte del enterrament

(Fot. Planells)

L'ENTERRO DE MOSSEN CINTO

Allà hi há 'ls d' en Sancta Cilia,
 los d' en Roch Guinart aci;
 menys que sos ulls guspireja
 la teya que llú en sos dits.
 Los diputats en lliteres
 de les pletes van al mitg
 y al sen devant, dalt de perxes,
 los caps de sos enemichs.
 Massa forta es la revenja,
 segadors barcelonins,
 massa forta que es estada
 puix de blat no 'n queda un bri.
 Sols queda 'l dolent del Comte,
 mes cal que estiga amanit;
 per beure sanch de la seva
 avuy se deixarà 'l vi.
 Ja al bell devant de sa casa
 fan un crit de ¡Vía endins!
 rues d' hòmens y de feres
 en infernal remoli.
 Les portes que eran barrades
 per terra van á bocins
 y escala amunt se rebaten
 á tall de mals esperits.
 Per tots los recones lo cercan,
 verinosos escorpins,
 que rallarian lo ferro
 si de ferro se cubris.
 No deixan pedra per moure
 ni moble per mitg partir;
 la destal feixuga arriba
 allà hont no arriba l' enginy.
 Mes si entranthi renegavan,
 bé renegan més sortint,
 havent desbotat la gabia
 y essent lo pardal fugit.
 Y encenent ab la greu nova
 les pletes del passadiç
 á fora 'l mur se rebaten
 per hont diuen que ha sortit.
 A cents, á cents se 'n hi abocan
 y ja hi son á cents y á mils,
 brandant altres tantes eynes,
 per colgarles en son pit.
 Los uns al portal se quedan
 per visurar al qui n' ix,
 altres pe'ls camps s' esgarrian
 que fosquejan com los Llím.
 Los qui pe'ls camps s' esgarrian
 lo cercan bé al endeví;
 mes com llambregan de gana,
 més enllanet ja l' han vist.

Las coronas demunt la tomba (Fot. Joseph Francoli)

Sis aprop se 'n hi ensopegan,
 plegats al punt son allí;
 sis eynes de tall portavan,
 les hi enformen totes sis.
 De Sant Bertran en les hortes,
 part d' avall de Montjuich,
 damunt d' un pilot de pedres
 s' aixeca una creu de pl.
 Anáuhi, fills de montanya,
 anáuhi barcelonins,
 á resar un Pare nostre
 per qui fou nostre butxi.

JACINTO VERDAGUER

Grans mercès

Las doném de tot cor a tots
 els distingits literats y artistas
 que'ns han prestat el seu valió
 concurs colaborant en el present
 homenatge a la bona memoria
 del immortal Verdaguer.

Aixís mateix preguém que'ns
 dispensin els au-
 tors de treballs li-
 teraris y artis-
 tichs que no han
 vist publicats els
 que'ns enviaren
 pera'l present nú-
 mero, donchs ab
 tot y ser la mayo-
 ria delsesmentats
 treballs ben esti-
 mables, ab prou
 recansa'ns veyém
 privats d'inser-
 tarlos per falta ab-
 soluta d'espai.
 Grans mercès
 a tots.

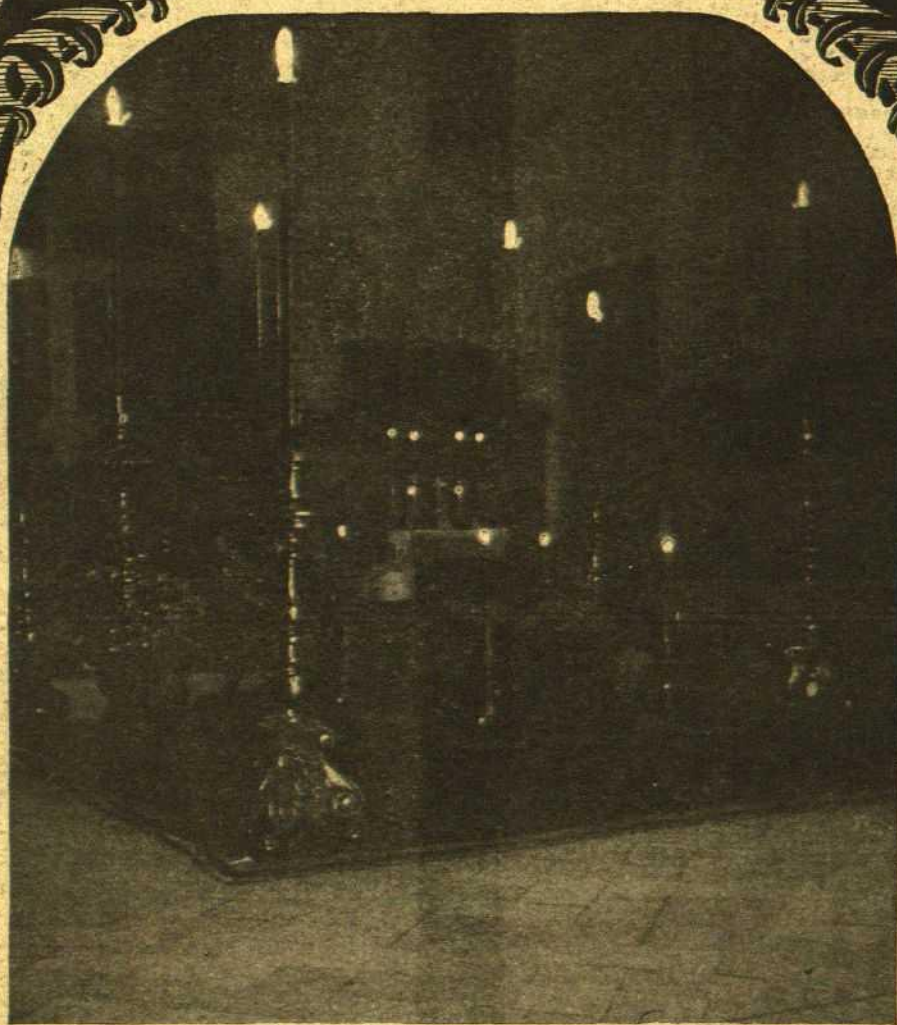

Aspecte del Cementiri Nou

(Fot. E. Napoleón)

PREU D'AQUET NÚMERO: 25 CÉNTS. — ENDARRERIT: 30 CÉNTS.

IMPREMPTA DE MARIÁN GALVE, AVISO, 18

EN EL SALÓ DE CENT